Эхэ найхан нютагаа эдэ хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1996 ДЕКАБРИИН 11

Үбэлэй дунда сагаан хулгана hарын 1 СРЕДА гарагай 4 №237 (19577) Газетын сэн хэлсээгэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралда

ОНСО ХАРАА БОДОЛ

роной сүүдэй байгуулалта мүнөө үедэ илган шэнэдхэгдэжэ байна. "Сүүдэй йгуулалта тухай" Россин Федерациин иин проект Федеральна Суглаанай до палата болодог Гүрэнэй Дүүмэдэ шаагдаад, дээдэ палата - Федерациин едэй баталамжада дамжуулагдаа hэн. аяшаг түгэсэhэн Федерациин Советэй еданиин зүблэхэ зүйлдэ тус асуудал үшын hууринуудай нэгэндэ табигдажа, эн тушаа хабаадагшадай hанамжануд аарба. Буруушаан дуугаа үгэгшэдэй до Буряад Республикын Арадай Хуралай үлэгшэ Михаил Семёнов байгаа. нэй hанамжаар, тус хуулиин проект талагдаа hаа, Россин сүүдэй байлалтада мүнөө тохёолдоод байhан дал хуулита хүсэтэй болохо. Юундэб эдэ, мүнөө бүри районно судьянаршье ной Президентын Зарлигаар илогдоно. Тиимэ болохолоороо томидоhон судья районойшье, республиншье засагта тоосодоггүй болоно. бэеэ районно судьягай тушаалда захагүй хүн томилогдошоо hаа, тэрэниие тэхэ ябадал хэдэн жэлээр унжагайржа, стэнь эрхэтэд лэ хохидохо бшуу.

Федерациин Советэй заседанида М. И. Семёновой ошохын урда тээ Арадай Хуралда саг үргэлжэ хүдэлдэг депутадуудтай энэ асуудалаар шухала хөөрэлдөөн болоhон байна. Дурадхагдаhан проектые буруушаажа, дуугаа үгэхэ зүбшэл депутадууд Түрүүлэгшэдээ үгэhэн байгаа.

Федерациин Советэй бусадшье үсөөн бэшэ депутадууд проектые буруушаажа, hүүлэй hүүлдэ тэрэ баталагдаагүй үлөө.

Харин Россин Федерациин Правительство тухай Хуулиин хуби заяан hурагтүй урагшатай байба. Тэрэ hайшаагдажа, Россин Президентын баталхада, хүсэндөө орохо.

М. И. Семёнов федеральна бюджедые нэмэжэ зохёохо талаар Россин Федерациин Федеральна Суглаанай зүбшэлгын комиссида ородог юм. Бюджедэй проект саашадаа нэмэжэ зохёогдоhоор hэн тула республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ тон түрүүн республикынгаа бюджедэй аша туhые хамгаалха талаар горитой оролдолго гаргаха ушартай болоно.

В. БАДМАЕВ,
Буряад Республикын Арадай Хуралай хэблэлэй албан.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ШИИДХЭБЭРИ 4 МИЛЛИАРД СЭНТЭЙ

дэб техникэ, түхеэрэлгэ, ксэлнүүдтэй, олон томо пангуудтай предприятинуудай бликадамнай олон. Толгойн шье үбшэнгүйгөөр гүрэнэй ын бэелүүлжэ байха үедөө, дбэриеэ улам саашань өөжэл байhан сагта, хэды ехэ ганууд хэгдээб, хэрэгтэй-хэрэггүйшье зөөри зөөшэ аб. Тэрэ үедөө балай рагдаагүй байhан олон нүүд мүнөө болоходо, нүгөө раа эрьелдэн ерэжэ, ахир үй болошоод байhан приятинуудай ашаан нь, бүри хүндэ ашаан оно. Үйлэдбэриин үгы шахуу д байхада, эдэ байhан бүхы рэлгэ, хэрэгсэлнүүдэй, томо байшангуудай түлөө ихэ татабариин мүнгэнэй лэн диилдэхээр бэшээр а. Тиимэhээ тэдэниие лэхэгүй, саг үргэлжэ ануд мүнөө үнэргэгдэнэ. нь, Улаан-Удэдэ иимэ 28 приятиин, 300 шахуу он түхэриг өөр сэгнэгдэhэн -баяар хэрэглэгдэхэгүйгөөр доhой. Тэдэнэй тоодо КПД-2", "Улан-Удэстальь", "Теплоприбор", "ДСУ льтобетонный завод" болон акционернэ бүлгэмүүдые өхээр. Республикын предтинуудай хүндэ байдалhаа далан, Правительствын ба городской Советэй далаар абтаhан энэ тэбриин ёноор, Улаан-Удэ н бюджедтэ татабариин риин 4 гаран миллиард жэл бүри орохоёо болино.

ТАГАН ДАСАНАЙ ТҮҮХЭ ҮРГЭЛЖЭЛhӨӨР

4 ондо Зэдын аймагай Дэрэстэй нютагта бариг даhан Атаган дасан баян түүхэтэй байhан юм. Удха үүргээрээ Тамчын дасанай hүүлээр хоёрдохи байhан энэ дасанда 500 лама, 300 хубараг тоологдодог байгаа. Ехэ ехэ хурал мүргэлнүүд эндэ үнэргэгдэдэг hэн. Тээд 162 жэлэй үнэрhэн хойно, 1936 ондо, хашалта хамалгын үеэр энэ дасан хаагдажа, hандаран hалаа бэлэй. Дасанай дахинаа hэргэжэ, дэмбэрэлтэ түүхээ үргэлжэлүүлхэ сагынь 60 жэл үнэрhэн хойно ерэбэ. Үнэрhэн hарын hүүл багаар эндэ шэнэ дуган нээгдэжэ, мүргэлшэд буянгаа арьбадхаха аргатай болобод. Дуганай нээлтэ баяр ёhололой оршон байдалда үнэржэ, Ивалгын дасанhаа урилгаар ерэhэн соржо-лама Санджайжаб, Ивалгын дасанай дэргэдэхи буддын шажанай дээдэ hургуулиин проректор Балдан-лама, Түбэдhөө ерэhэн Гэндэн багша болон бусад хурал хураа, юроолэй hайхан үгэнүүдые хэлээ.

Дэрэстэйн дуганай шэрээтээр Баяр лама томилогдобо.

В.ШАГДУРОВ.

АДУУ МАЛАА ОЛОШОРУУЛХА ЗОРИЛГОТОЙГООР

Хүдөө ажахын үйлэдбэри hүүлэй хэдэн жэлдэ эрид доошолжо, адууhа малай тоо хараа байса үсөөрэнхэй. Манайшье ажахыда байдал бултанда аллил ааб даа. Тиимэhээ саашадаа ямар шэглэл барин хүдэлхэ тухайгаа бидэнэр яhала зүбшэhэн, бодомжолhон байнабди. Хальмаг үүлтэрэй мал үсхэбэрилгээ улам үргэдүүлхэ гэhэн шиидхэбэри сентябрь hарада абаа hэмди. Ушар тиимэhээ үсөөрhэн малайнгаа тоо олошоруулхын тула Ростовско областьhоо 100 толгой тугалнуудые худалдажа абаха түсэбтэйбди.

Жэлэй эхинhээ ажахыдаа 100 үнеэн бүриhөө 70 тугал абан хайбди, тиигэжэ мал hүрэгнай үшөө 200 толгойгоор нэмэнхэй. Мүнөө ажахыдамнай 70 гүүн харуyhалагдана, абтаhан 40-өөд унаган тобир, тэнхээтэйнүүд. Адуун hүрэгөө олошоруулха зорилгоёо бэелүүлэн, яхад үүлтэрэй азарга абаа hэмди.

Энэ жэлэй үбэлжэлгэ бараг hайн үнэрнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Үбhэ хулhаар нёдондонойхидо орходоо яhала бараг хангагданхайбди.

Хүдөөгэй ажалшадай салин хэды багашье hаа, тэрэмнай хэзээнэй түлэгдэнэгүй ха юм даа. Тиимэhээ хүндэ энэ сагта хүдэлмэришэдөө тэдхэхын түлөө, 12 тонно гурил абажа хубаагаа hэмди. Ута үбэлэй үедэ энэнь яhала туhаламжа боложо үгэхэ. Бэшэшье арга боломжонуудые хэрэглэхэ гэжэ оролдожол байдагбди.

С. ГОМЖАПОВ,
Захааминай аймагай Мэлын хубиин хамтаралай ажахын гүйсэдхэхэ директор.

ЭНЭ ДУГААРТАМНАЙ:

Үндэр ургаса үдэр бүриин оролдолгоhоо.
ЭРХЭ БАЙДАЛДАНЬ ТААРУУЛАН... hАНАhАНДАМНИ ХҮРЭБЭГҮЙ, ТИИГЭБЭШЬЕ... 2

"Буряад үнэнэй" 75 жэлэй ойдо
ДАЙНАЙ ХОЙТО ТЭЭХИ ЖЭЛНҮҮД 4

ЭЛИТЭ УРАН ЗОХЁОЛШО Б.САНЖИНАЙ ТҮРЭhӨӨР 85 ЖЭЛЭЙ ОЙДО 6-7

"Буряад үнэн" — 97

ТҮРЭЛ ГАЗЕТЭhЭЭ ХАХАСАХАГҮЙБ

Байдалнай бүхы талаhаа үнэтэй болоно гэжэ мэдээшье hаа, сэдьхэлээ нэгэ заа заhажа, 1997 оной түрүүшын хахадта түрэл газетээ нютаг соогоо эгээл түрүүлэн багша Анна Цыдыповна Чойропова захиба. Анна Цыдыновна Дэрээнэй арадай театрай түрүүшын артист, Россин гэгээрэлэй отличник, 5 үхибүүдээ. дээдын мэргэжэлтэй болгоhон үүн.

Буряад Республикын габьяата малшад, орденто Е. Ж. Дармаева, Р. С. Ангабаева, Буряад Республикын габьяата багша, Дэрээнэй арадай музейн директор Дамба Панхузаевич Батуев гэгшэдэй бүлэнэр "Үнэн" газетэдээ захил үни хэнхэй.

Мүнөөшье захил үргэлжэлhөөр. Манай нютагта хожомдожо пенси үгтэнэ. Тиигэбэшье хүдөөгэй үбгэд, хүгшэд захилгада эмхитэй хабаадана. Тиимэhээ ветерануудай иимэ ябадал "Үнэн" газетэдээ магтыт гэхэ байнаб.

"Ветеран" гэhэн хуудаhа hарадаа 2 дахин гаргаха тухай хүдөөгэйхидэй hанамжа дурадхал редакциинхид дэмжээгүй байhаар.

Дэлгүүр дээрэхи юумэнэй сэн "Үнэн" газетэ толилно. Харин "наймаашад-хуйхэрнүүд" хүдөөгэйхидые яагаад мэхэлнэб гэжэ нэгэшье бэшээгүй. 4-5 жэл соо, жэлэй дүрбэн сагта мал адуулаад, мяхыень 500 километртэ асаржа, перекупщигуудта үнэгүйгөөр үгэхэдэ гомдолтой. Дэлгүүрэй директор болон городой гулваа хүдөөгэй ажалшадай hанаа зобоодог энэ асуудал хэзээ шиидхэхэб? Хуралай депутадууд арад зоной найдабари хайшан гэжэ дүүргэнэб гэhэн мэдээсэлнүүд "Үнэндэ" юундэ толилогдоногүйб?

Хүдөөдэ архидалга хэзээ хэзээнэйхиhээ ехээр дэлгэрээ. Элүүр энхэ байдалай түлөө тэмсэлдэ газетэ, радио болон телевидени хүнэй сэдьхэлдэ хаха оромо юумэ бэшэнэгүй, ойлгуулам жын юрэнхы hургаалшье үсөөн. Энэ талаар "Буряад үнэн" газетэ эдэбхи гаргажа тусгаар хуудаhа бии болгыт. Архи уулган хүн бүхэнэй мэдэрэлhээ дулдыдана. Тиибэшье архиин гэмтэ ябадалнууд тухай дасанай ламанар hулаар hургаал ябуулна. Врачнар, эрдэмтэд, жэнээтэ гэр бүлынхид архиин хойшолон тухай тодо hонороор газетэдэ бэшэhэй гэжэ hананаб.

Газетэдэ шүүмжэлэл үгы гэмээр. Бидэнэр Шаповалов шэнги зоргоороо ороhон дарганарые нюур нюдэгүй шангаар гуурhаяа хурсадхажа бэшыт гэжэ уряалнабди. Нэгэ хэды минии hанамжануудhаа зүб тобшолол хэжэ, дутуу дүндануудые элирүүлжэ, гуурhаяа хурсадхаа hаатнай "Буряад үнэн" захигшад олошорхо, нютаг нутадаа хүндэтэй hонин болохонь арсалтагүй. Би нютагтаа үшөө эдэбхитэйгээр "Үнэн" газетээ тараахаяа оролдохоб.

Галина ЦЫРЕМПИЛОВА,
хүдөөгэй уншагша.
Алла hуурин.

ДУРАСХААЛАЙ ҮДЭШЭ-ЛИЦЕЙДЭ

Буряадай агууехэ поэт Дондок Улзытуевай түрэhөөр 60 жэлэй ойдо зориулагдаhан дурасхаалай үдэшэ Буряадай республиканска үндэhэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадта декабриин 4-дэ боложо үнэрбэ.

Поэдэй ахын басаган Светлана Тогошиевна Банзаракцаева, наhанайнь нүхэр Валентина Лубсановна Улзытуева гэгшэд энэ үдэшэдэ хабаадалсаа.

Лицей-интернадай hурагшадай бэлдэhэн хүгжэмэй-шүлэглэмэл композици сутларагшадай hайшаал магтаалда хүртоо. Д. Улзытуевай олон тоото шүлэгүүдынь уншагдаа, тэрэнэй үгэнүүд дээрэ бэшэгдэhэн дуунууд зэдэлээ.

Туе үдэшые буряад хэлэнэй ба литературын багшанар Я. Ц. Ивахинова, Ж. Д. Жамбуева, С. Г. Будаин, Т. Д. Данзанова, БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй оюутад-практикантнууд Б. О. Бадмаева, С. Д. Жаргалова гэгшэд бэлдэhэн юм.

Б. БАДМАСАНЖИН.

Үндэр ургаса үдэр бүриин оролдолгоhоо

ЭРХЭ БАЙДАЛДАНЬ ТААРУУЛАН

Хара-Шэбэрэй "Родина" гэжэ хамтаралай ажахынхид ерэхэ жэлэй тарилгын ороohото ургамалнуудай үрэhэ хүрэнгэ бэлдэхэ, сэбэрлэхэ хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулна. Хамта дээрээ эндэ 11000 центнерhээ бага бэшэ хүрэнгэ шэнэ жэлэй хабарай тарилгада хэрэгтэй юм. Бүри намар, сагай уларилай дулаан байха үедэ ажахыда 6000 центнер шэниисын, үшөө 3500 центнер обёосой ороohон наринаар сэбэрлэгдэжэ, тусхай складта оруулагдаа hэн. hаяхан тэрэнээ хуу шалгуулжа, харюусалга ехэтэй энэ хүдэлмэриеэ дүүргэбэ.

Тус ажахын агроном Т.Г.Фурсоватай хөөрэлдэхэдэ, үрэhэ сэбэрлэхэ хүдэлмэри үнгэрэгшэ октябрь hарада үдэр бүри хоёр халаанда ябуулагдажа, ЗАВ-20, үшөө КЗС-20 түхэлэй тусхай агрегадууд жэгдэ hайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэгдөө юм. Эндэхи складта үнинэй хүдэлдэг механигууд Хамид Бикмулин болон Геннадий Дешин ехэ ороолдолго гаргаа. Хоёр халаанда 8 эхэнэр, тэдэнэй тоодо Т.П.Черных, Е.И.Сафаргалина, Н.М.Варфоломеева болон бусад hайнаар ажаллажа гараа гэжэ ахамад агроном тэмдэглэнэ. Эндэ баhа хүрэнгын ороohо шэрэhэн ажахын жолоошод Валерий Гарипов Георгий Варфоломеев хоёрой урагшатай ажалые баhал дурдахаар.

Иигээд лэ энээгээр үрэhэ бэлдэхэ хүдэлмэри дүүрэгүй ааб даа. Хабаршаг тээ дулаан болоходонь, эдэнэр үнөохи үрэhэеэ амбаар, складhаа дахин гаргаха, дулаасуулха, үшоо дахин шанарыень дээшэлүүлхэ байhаниинь элитэ.

Тиигэжэ ороohото ургамалнуудай эрхим шанартай үрэhэ жэл бүри таридагай ашаар Хара-Шэбэрэй таряашад үндэр ургаса хуряажа абана. Жэшээнь, байгша ондо гансал сагай уларилай муу, гандуу байhанhаа боложо, багашаг, бүхыдэнь 36,3 мянган центнер таряа хуряагаа юм. Гэбэшье энэнь гектар бүхэнэй 17,9 центнер болоно. Ондоогоор хэлэхэдэ, ажахын таряашад энэ дүнгөөрөө аймаг соогоо хоёрдохи hуурида гараа.

Гэхэтэй хамта, эндэхид жэл бүри имагтал өөhэдын, нютагжуулагдаhан сортын таряанай үрэhэ таридаг. Тусхайлбал, шэниисын "бурятская-34", "лютесценс-937" гэжэ сортнуудынь бусадhаа үндэр ургаса үгэдэг байна. Гадна жэл бүхэндэ эдэ сортнуудые hэлгэжэ, өөhэдынгөө, нютагайнгаа онсо эрхэ байдалда таарууулан, шэнэ сортнуудые шалган абана.

В. ШИРДАРМАЕВ.

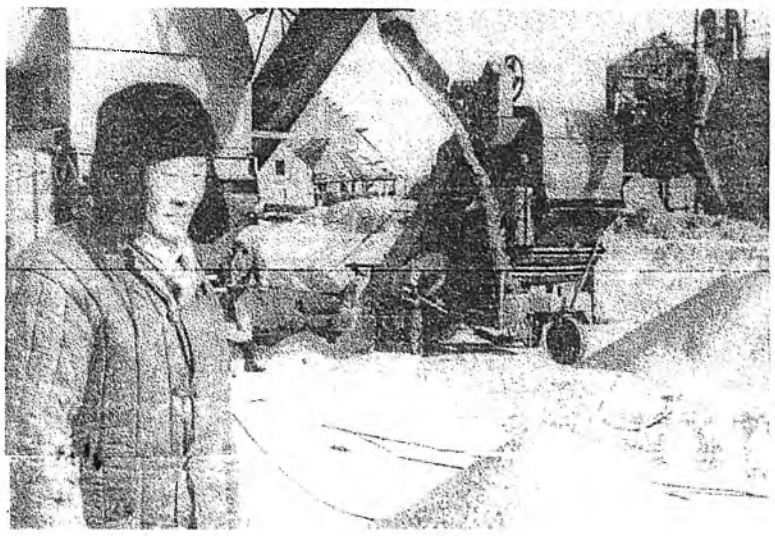

ХҮРЭНГЭЕЭ БЭЛДЭНЭ

Хизаарлагдамал харюусалгатай "Эдэрмэг" хамтаралай директор Донгит Дамдинович Дагбаевтай уулзажа, ажал хэрэг тухайнь мэдэжэ абаха зорилготой ошоходомнай, бага, ехэшье hаа ажахые хүтэлбэрилжэ байhан хүн сүлөөгүй, ажалайнгаа хэрэгээр нэгэ тээшэ ябашаhан байба. Ажалайнь байрада ондоо хүншье үгы. Теэд мүнөө энэниие хэн буруушаахаб? "Олон тарбаган нобшодоо хүрэхэгүй" гэжэ үгэhөө удхатай урданай томо ажахыда үдэ болотор контородо хүн таhардаггүй, хүдэлмэритэйшье бэшэhаа, hони hорьмоhо шагнахаяа ерэhэн үбгэд тамхилжа hуудаг гээшэ hэн.

Эдэрмэг hууринай зүүн захада оршодог ороohонойнь складта ошоходомнай, ороohо таряа арилгадаг, шанаржуулдаг машинанууд эндэ тэндэ хүдэлнэ. Тэдэнэй хажуугаар олонхинь эхэнэрнүүд туха сүлөөгүй бүгтэгэшэлдэнэ. Тус ажахын директорэй орлогшын болон ороohоной складые даагшын үүргэ дүүргэдэг Ц.Ц.Санжиевтай уулзажа, "Эдэрмэг" хамтарал тухай хөөрүүлбэбди.

—Совхозойнгоо тараагдажа эхилхэдэл, 1991 ондо иимэ нэрэтэй ажахы болоhон гээшэбди. Мүнөө 32 хүн хүдэлнэбди. 50-яад моритой адуун гэел даа. 10-аад гахайтай, мүн тэрэ зэргын үхэртэй байнабди.

250 гектар сабшалантайбди. 1200 центнер үбhэн абтанхай. Байhан малдамнай гүйсэд хүрэхэ байха.

Валерий Дышинбалович Гунсынов, Василий Федорович Гостев, Гунгар Гутанович Гомбоев гурбамнай энэ намартаа таряагаа комбайндажа, 4000 центнер ороohо хуряагаа. Тобшолбол, 3270 центнерынь сэбэр шэниисэ, 730 центнерынь малдаа эдюулхэ ороohоной холисо.

Мүнөө Г.В.Бальчинова, А.Ч.Доржиев, С.С.Нимаева, С.Э.Эрдынеев гэгшэд хойто жэлдэ тариха. хүрэнгынгөө ороohо сэбэрлэжэ, шанаржуулжа байна,—гэжэ Цырендоржо Цыдендамбаевич хөөрөө hэн.

Т. НИМБУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цырендоржо Санжиев ажал дээрээ.

Авторай фото.

ОПОНИИЕ ГАЙХУУЛhАН ҮБГЭЖӨӨЛ

Лаврентий Мартемьянович Трифонов олон жэлдэ "Искра" колхоздоо экономистаар хүдэлжэ байhаа аад, наhанайнгаа амаралтада гарахын урда тээ гэнтэ "намайе луговод болгыт" гэжэ правленидээ гуйлта бариба.

Дулаахан конторо соо хүлhэ гаргангүй сааhан дээрэ hууха ажалтай аад, энэмнай гэнтэ юундэ луговодой яяр ажалда орохоёо hанаа юм? Экономист луговод хоёрой салиншье тэмээн ямаан хоёртол адли илгаатай юм бэшэ аал гэлдэжэ зон гайхалсаа hэн.

Тиигэжэ тэрэ үнгэрэгшэ хабар Павлово гэжэ газарта 150 гектар сабшалан даажа абаад, хамсыгаа шаман хүдэлжэ ороо. Үглөөгүүр бүри эртэлэн морёо тэргэлээд, хүрзэ, hүхэеэ, заа-зуу эдихэ юумэеэ шэрээд лэ сабшалан руугаа яарадаг болобо. Сahана й хайлажа, түрүүшын hайрамай урдажа эхилхэhээ хойшо газараа уhалжа захалаад, бүхэли май, июнь соо тэрэнээ хэдэ дахин ундалуулаа. Зунай эхеэр дуhалшье бороо ороогүй, халуун, хуурай байхада, Лаврентий Мартемьяновичай сабшалан уhаар таhалдаагүй, жэгдэхэн хибэс шэнги үдхэн ногоогоороо илгаран харагдажа эхилээ.

Июль соо үбhэндэ оролгон болоходо, хүнэй бүhэдэ хүрэмэ гэхээр үндэр долгилжо байгаа. hүүлдэнь бүхы ногоонойнь сабшагдажа, хуряагдажа абтаад байхадань тоолоходо, Л.М.Трифоновэй сабшалан дээрэhээ гектарай дунда зэргээр 40 центнер ургаса хуряагдажа, хамта 6000 центнер үбhэн hүрилэгдөөд байба. Тиигэжэ тэрэ нютагайхидаа үшөө дахин гайхуулаа.

Энэ газарhаа hая наашадашье иимэ үндэр баян ургаса абтаагүй байгаа. Эгээл бараг hайн жэлдэ гектарай 28-29 центнер үбhэн лэ абтадаг бэлэй.

—Би эндэхи газарые hайн мэдэхэб. Юрэдөөл хүсэ, хүлhэ гамнангүй хүдэлөө, ёhотойл hайнаар уhалаа hаа, ургаса абтахал зэргэтэй гэжэ hанагша hэм. Тиимэhээ туршаад үзэхэ гэжэ шиидэhэн хүм,—гээд, Лаврентий Мартемьянович хөөрэнэ. Сааша иигэжэ нэмэнэ: —Гансахан уhалууряар жэл бүхэндэ үндэр ургаса ургуулхань бэрхэтэй. Аргатайл hаа, минеральна үтэгжүүлгэ оруулха, заатагүй шэбхэ тарааха, мүн бусад агротехническэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө луговод сабшалан дээрээ саhа тогтоохо, тошон халяаха хүдэлмэри хэжэ эхилэнхэй. Иигээд хабаршаг тээ шэбхэ гаргуулха hанаатай.

С. ТЮЛЮКИН.

Тарбагатайн аймаг.

Буряад Республикын Арадай Хуралай

ТОГТООЛ

"УЯЛГАТА МЕДИЦИНСКЭ СТРАХОВАНИИН БУРЯАДАЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНА ЖАСЫН 1996 ОНОЙ БЮДЖЕТ ТУХАЙ" БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХУУЛИ ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хурал **иигэжэ тогтооно**:

1. "Уялгата медицинскэ страхованиин Буряадай территориальна жасын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулиие баталжа абаха.

2. Гараа табижа тунхаглахын тула заагдаhан Хуулиие Буряад Республикын Президентдэ эльгээхэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото
1996 оной сентябриин 25.

Буряад Республикын Хуули

УЯЛГАТА МЕДИЦИНСКЭ СТРАХОВАНИИН БУРЯАДАЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНА ЖАСЫН 1996 ОНОЙ БЮДЖЕТ ТУХАЙ

Статья 1. Уялгата медицинскэ страхованиин территориальна жасын (саашаа жасын) 1996 оной бюджедые олзо оршын талаа 159267,2 миллион түхэригтэ, гаршын талаар 157267,2 миллион түхэригтэ баталха.

Статья 2. Жасын 1996 оной бюджедэй олзо оршо удаадаг зүйлнүүдhээ бүридүүлэгдэхэ гэжэ тодорхойлхо:

	(млн. түхэриг)
—1996 оной январиин 1-нэй байдалаар мүнгэ зөориин сүлөөтэй үлэгдэлнүүд	1679,3
—предприятинууд, эмхи зургаануд, эмхинүүд болон ажахын бусад субъектнүүдэй страховой түлбэринүүд	80870,7
—нютагай бюджедүүдhээ хүдэлдэггүй хүн зондо үгтэдэг түлбэринүүд	59980,0
—Федеральна жасын мүнгэн сангай туhаламжа	4000,0
—мүнгэн зоориие банкын депозидуудта хадагалhанай олзо оршо	653,0
—бусад олзо оршо (пени, яланууд гэхэ мэтэ)	12084,2

Статья 3. Жасын бюджедэй мүнгэ зоориие 1996 ондо удаадаг зорилгонуудта ябуулха:

	(млн. түхэриг)
—уялгата медицинскэ страхованиин территориальна программые мүнгөөр хангалга	138182,0
тэрэ тоодо нютагай бюджедүүдhээ хүдэлдэггүй хүн зондо үгтэдэг түлбэринүүдэй ашаар	59980,0
—элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые материально-техническэ болон эмүүдэй талаар хангалгада мүнгэ hомолого	5000,0
—страховой ноосэ тэрээн соohоо банкын депозидуудта хадагалхаар	8087,1
—hэргылэмжын хэмжээ ябуулганууды мүнгөөр хангалга	1500,0
—налогууд	1617,4
—территориальна жасые болон филиалнуудые даб дээрэ тэдхэлгэ	231,0
—хүүгэдые зунай үедэ элүүржүүлгэ	4049,7
	100,0

Статья 4. Уялгата медицинскэ страхованиин территориальна программада Буряад Республикын районууд, хотонуудаа hомологдохо мүнгэнэй хубаариие 1996 ондо дүн хамта 138182,0 миллион түхэригтэ байхаар баталха.

	(млн. түхэриг) Дүн хамта	тэрэ тоодо бюджедэй түлбэриин ашаар
Баргажанай	7635,8	5761,5
Баунтын	1798,3	
Бэшүүрэй	1432,0	
Зэдын	1688,3	
Яруунын	1034,1	
Загарайн	2598,1	
Захааминай	7370,5	5494,8
Ивалгын	4167,5	3160,1
Кабанскын	17030,1	13313,2
Хэжэнгын	7356,6	6371,4
Хурамхаанай	5885,3	4697,6
Хяагтын	7449,2	5689,6
Муяын	1846,4	
Мухар-Шэбэрэй	6001,8	4204,0
Ахын	500,4	
Прибайкалиин	4848,5	3346,6
Хойто-Байгалай	2280,8	
Сэлэнгын	9043,2	5764,4
Тарбагатайн	987,0	
Түнхэнэй	3457,5	2176,8
Хориин	1332,7	
Улаан-Үдэ хото	26063,3	
Северобайкальск хото	4374,6	
Республиканска больница	11000,0	
Республиканска эмхи зургаануд	1000,0	
Дүн хамта	138182,0	59980,0

Статья 5. Тус Хуули албанай ёhоор хэблэгдэhэн үдэрhөө хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент Л.В.ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото
1996 оной сентябриин 25.

Ургаса хуряалгын дүн юу харуулааб?

АНАhАНДАМНАЙ ХҮРЭБЭГҮЙ. ТИИГЭБЭШЬЕ...

...гаяа мүнгэ зоориий ходо ...жа, трактор, машинын ... зүйлнүүдые, шэнгэн ...э, тоhодолгын ...лнүүдые хүсэд хүрэхөор ...аргагүй дээрэhээнь ...й тарилга, ургаса ...лгын жэл бүри ...хэнөөр үнгэргэгдэжэ ...ье hаань, hүүлэй үедэ ...й ажалнай зааха ...нижоржо байна гэжэ ...ар.

...сын сагта горитой үри ...орожо байгаадшье Эдеэ ...корпорациин филиалhаа ...амжаар мүнгэ абажа, ...ан дээрэхи бүхы ...эриеэ саг соонь хэдэг ...ди.

...гэ хайшан гэхэбши? ...а сагта хүдөө нютагуудта ...талхагүй hаа, hалаhан ...гэхэдэ болохо. Заа-зуу ...р таряа ургуулжа абаал ...омнай тэрэнээ эндэхи дүтэ ...ай тээрмэнүүдтэ ...лжа, хилээмэ, талхаар ...ахагүй байна ха юм.

...нэhээ бидэ али аргаар лэ ...анайнгаа газарые ехэ ...охогүй гэжэ оролдонобди. ...энь, энэ жэлдэ манай ...оз 2400 гаран гектарта ...ото ургамалнуудые таряа ...Тарилгашье яhала хаhа ...а, барагhайн шанартайгаар ...гэ бэлэй. Юрэдөол сагай ...лай муу бэшэ байбалынь ...дэнь 28-30 мянган центнер ...о сохихо аабзабди гэжэ ...ан байгаабди.

...ен юумэн хүнэй hанаашаар ...н бологшо hэм даа. ...огшэ зундаа, илангаяа ...соогоритойхон тан болоод. ...дэнь августын hүүл багаар ...н хюруу унажа, эдэстээ таряанаймнай ургасые эрид доошолуулаа. Таряалангай гектар бүриhөө дунда зэргээр 8,5 шахуу центнер ороohон сохигдоо. Ондоогоор хэлэбэл, урид хараалhанhаамнай 10 шахуу мянган центнерээр бага ороohон абтаа.

Нүгөө талаараа сагай уларил гээшэмнай баhал жэгтэй байна. Энэ жэлдэ Яруунын саагуурхи, урданhаа хойшо ехэ таряа абадаггүй, Шэрэнгиин, Хоргын колхозуудай, Яруунын хүдөө ажахын хамжаанай яhала барагг, гектарай 11-13 хүрэтэр центнер ургаса абахадань, таряа ехэтэй гэжэ тоотой "Победа", "Үльдэргэ", манай "Дружба" колхозууд ехэ бираагүй.

Энээн дээрэhээ байгаалиин иимэ тогтуурригүй уларилтай эрхэ байдалда байдаг хада газар таряалан эрхилэлгээ бүри парижуулха, манай эндэ тааруу, ган гасуурта тэсэмгэй, богони болзорто эдеэшэдэг сортын таряа тариха болонобди. Тэрэшэлэн газар эддүүрилгые, нэн түрүүн сэбэр наар хахалалгые hайжаруулха шухала. Эндэхи газар нютагтаа тааруу сортын hайн шанартай үрэhэ өөhэдөө ургуулдаг болоогүй hаа, баhал урагшаа ябахамнай бэрхэтэй.

Энээн дээрэhээ найдаха юумэмнай мүнөө колхозой тракторно-таряан ажалай бригада болоно. Эндэ залуу бригадир Баир Жамсуевай хүтэлбэрилгэ доро гол түлэб наhаар залуу, мүн дундуур наhанай, яhала дүршэлтэй механизаторнуудhаа бүридэhэн коллектив бии бологдонхой. Тэдэ механизаторнуудай дундаhаа энэ жэлэй хуряалга дээрэ hайнаар хүдэлжэ гараhан хүбүүд—комбайнернууд Владимир Просянников, Александр Базаров, Сультим Доржиев, Очир Гончиков, Жамьян Тудупов, Чимит Цыбиков, Мунко Чимитов, трактористнар Цыремпил Лодоев, Соёл Цыбиков, Баир Цыдыпов, Алексей Тарнуев болон бусад коллективэй гол хүсэн болоно.

Мүнөө жэлэй ургасын абтаад, таряанай гол түлэб сэбэрлэгдэжэ, хуу амбаар, складта оруулагдаад, полинуудай hолоомоной хуу хуряагдаад байбашье, механизаторнуудта hанаа амар hууха туха үгы. Ерэхэ хабарай тарилга, хойто намарай ургаса тухай hаналаа табиха, түбхын түрүүн машина, техникэеэ заhабарилха шухала болоно. Энэ талаар орёо бэрхэтэй асуудалнууд, дугалдаха ядалдаха юумэн үсөөн бэшэ. Трактор, комбайнууд, бусад жэжэ-божо техникэшье ехэнхидээ хуушараа, заhабарилхань хүндэ. Шэнэ техникэ хэрэгтэй соогоо худалдажа абаха арга байхагүй.

Хэды тиимэшье hаань, арга хургыень оложо, эдэ бүгэдээ бэлдэхэ, заhабарилхал болонобди. Эдэ бүхы ажалые өөhэдhөөмнай ондоо хүн хэхэ бэшэ ха юм. Үнгэрhэн ургаса хуряалгын дүнгүүдые, бүхы ажалаа үшөө дахин шэнжэлхы, шүүмжэлхы ёhоор хаража, улам бодомжотой hайнаар, эмхи гуримтайгаар хүдэлхэhөө ондоо аргагүйл даа.

С. ТАНГАНОВ,
Яруунын аймагай "Дружба" колхозой
ахамад агроном.

Дэлгүүр: ажабайдал, ажал хэрэг

ЗҮГЫШЬЕ ЗОНИИЕ ТЭЖЭЭХЭ

...едондо жэлдэ Цырен-Дымбрын ...ьжиновна, Чернин Будажанович ...дуровтан 200 килограмм зүгын тоhо ...дулжа, Закаменск хотынгоо "Поле чудес" ...нэрлэгдэдэг дэлгүүр дээрэ наймаа хэжэ, ...ухибүү, ашанараа тэдхэхэ, олзо оруулха ...лготой энэ хэрэг эрхилhэн байна.

...арин энэ жэлдэ газаагаа ажаллажа байhан ...нүүдынь эзэдэйнгээ hанаандa хүрэмэ ...гай элбэг ехэ тоhо үгөөгүйшье hаа, ...дтэнь эдихэ хубииень яhала суглуулаа hааб ...Урдандаа Закаменск хотодо үсөөхэн лэ ...та зүгынүүдтэй байгаа. Тэндэ өөhэдын ...ин модон гэртэй, буусатай айлнууд үхэр ...а, шубуу тахяагаа үсхэжэ байhан, мүнөөшье ...хатууда тэдэнээ улам олошоруулна.

...дүлэй үедэ хүн зомнай элдэб аргаар олзын ...эрхилхэ гэжэ оролдоно гэнэ аабза. ...зонер Шагдуровтан 1982 ондо сагаан ...дые барижа, нилээд олзо оршотой ажалаа ...лжа байтарынь, РСФСР-эй Верховно ...эй Түрүүлэгшын хуули гаража, хүнүүдэй ...йрадаа үнэтэй сэнтэй ан амитадые бариха ...ул гаргаа hэмнай. Нэгэтэ Шагдуровтанда ...гдэгүй комисси милиционернүүдтэй хамта ...э ерээд, гэрэй эзэн эхэнэрэй хараhаар ...рынь газаагаа үсхэжэ байhан үнэгэдыень ...шамбай эрэшүүл модо шулуугаар сохижо ...аад, булгыень бүдүүлиг муухайгаар ...кархёо бэлэй. Тэрэ үедэ гэрэй эзэн Чернин ...жапович хайшаашьеб ошоhон байгаа. ...эжэ үмсын хэрэг эрхилэгшэдэй эрхилhэн ...ынь энээгээр дүүрээ hэн.

...эшье удангүй хорёо соонь сагаан боро ...йнууд бии боложо, эдэ жэжэхэн амитадые ...гэ, үдхэхэ хаhа эхилбэ. Пенсионернүүд ...жэл тухай тэдээнтээ носолдожо, нилээд ...болгоод байтараа, эдээнhээ балайшье ...хо хэбэргүйгөө мэдэрээд, энэ хэрэгээ ...Зүбтэйшье юм гү даа, туулай барихада ...нтай элдэб үнгын хоол хэрэгтэй, гаргаша ...байhыень тэдэ хоёр саг соогоо ойлгоhон ...

...эдөөл Шагдуровтан "бизнес" хэхэ ...хёо орхёогүй, дам саашаа зүгынүүдые ...эхилээ hаа яахаб гэлсэбэ. Зүгынүүдшье ...баhал ажалтай, харуулha ехэтэй, тэдээн ...тусхай эрдэм мэдээ хэрэгтэй ааб даа. ...талаhаань бодожо үзэхэдэ, наhанайнгаа ...ктада гараhан эдэ хоёрой үдэр сагаа үнэргэжэ, газаагаа багаханшье hаа, олзо оруулха ажалтай болоод байхадань hанаа сэдьхэлдэнь аятай байгаа ёhотой гэхээр.

- Хүдэлжэ байхадаа, хуршэнэртээешье уулзажа, яаралгүйхэнөөр хөөрэлдэжэ hууха намда сүлөө гарадаггүй hэн. Үдэр бүри ажалдаа байхаш, харин мүнөө гэрhээ гарахаяа болиходоо эдэ зүгынүүдтэй носолдожо байнабди даа, - гэжэ Цырен-Дымбрын Бальжановна хэлэнэ hэн.

Туулайнуудаа үгы болгоод байхадань, хоёр тээнь hуугша хуршэнэрынь - Банзаракцаевтан, Зандеевтэн тэдэнэртэ зүгын хоёр бүлэ үгэhэн юм. Теэд тэдэниие олошоруулжа үсхэхын түлөө зүбөөр ажаллаха, дуршэл ехэтэй зүгышэдhөө зүбшэл заабари абаха хэрэгтэй байгаа. Чернин Будажанович энээндэ балай hанаагаа зобоогүй, урдандаа инженер мэргэжэлтэн ябаhан хадаа, эндэ тэндэhээ журналнуудые оложо байгаад, зүгы тухай олон юумэ мэдэжэ абаа. Тэрэ Улаан-Удэ ерэжэ, зүгышэдэй конторын хүдэлмэрилэгшэдhөө нилээд hайн hургаал, заабаринуудые абажа ошоhон юм. Мүн лэ тиихэдэ эдэ жэжэхэн хадхуурта зүгыхэнүүдые байлгаха тусхай гэрхэнүүд хэрэгтэй. Теэд гэрэй эзэн өөрөө модо дархалха гартаа дүйтэй hэн тула зүгын таарууhан байрануудые олоор дархалжархинхай байна.

Зүгын тоhон соо олон янзын эм домто зүйлнүүд бии гээшэ аабдаа. Энээн тухай нэгэ жэшээ дурдаhуу: Цырен-Дымбрын Бальжановна үнинэй хүлэй тромбофлебит үбшэнтэй байhан аад, өөрынгөө зүгынүүдтэ үбдэжэ байhан хүлнүүдээ хадхуулаад туршаа. Нэгэ хэды иимэ "процедура" абаhанайнь удаа зүгынүүдэйнь хорон "эм дом" яhала нүлөө үзүүлээ. Мүнөө тэрэ хүл, гарни үбдэнэ гэжэ дуугархаяашье болинхой.

hүүлэй үедэ Закаменск хотын хүн зоной ажабайдалай бүришье hанаа зобоомоор хүндэ болоhыень hайн мэдэнэбди. Тэндэхи мантан томо вольфрам-молибденэй комбинадай хаагдаад байхада, ажалгүйдэhэн хотынхид яаха болоноб? Илангаяа залуу гэр бүлэнүүд салин хүлhэгүй тухашарна, харин Шагдуровтан шэнги наhатайнуулай пенсиингээ хажуугаар зүгышье hаань барижа, бага-сага олзо оршотой, эдихэ хоолтой hуyhан хүнүүд энэ бэрхэ байдалhаа гарасалдаха аргатайшье аа гү гэжэ тэдэнэй энэ дүй дуршэл дээрэhээ бодомжолхоор.

Галина ЗАНАЕВА,
манай корр.

Улас түрын байдалhаа

БАРУУНАЙ ОРОНУУДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ УУЛЗАЛГА

Лиссабондо боложо үнгэрhэн Баруунай оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ехэ зүблөөн дээрэ Росси гансаараал НАТО-гай "хилэез" зүүлжээ hунаахагүйн түлөө эсэргүүсэhэн байна. Тус зүблөөндэ Россин премьер Виктор Черномырдин хабаадаhан байгаа. Тэрэ иигэжэ хэлэhэн байна: **"Россин туйлай ехэ хохидолдо ороhон, олон мянган хүнүүдээ алдаhан үнгэрэгшэ дайнай үшөөл мартагдаагүй байхада, бүхы солдадуудай хүдөөлүүлэгдээгүй байхада, НАТО-е зүүн тээшэнь үргэдхэхэ тухай асуудалаар США-гай зүб гэхээр hанамжые Росси дэмжэхэгүй байна".** Тиигэжэ НАТО-е үргэдхэхэ тухай асуудал Россида ямаршье шэнэ аюулта заналта болохогүй гэжэ тус нэгэдэлэй ударидагшадай хэлэжэ байбашье, Россин гүрэнэй хоёрдохи тушаалта нюур бодото дээрээ тэрэниие нь буруушааhан байна ха юм.

НАТО-гай Россин хилэдэ дүтэлжэ ерэхэ ушарые Россин арад зон яажашье "ойлгохо дурагүй" байха, яахадааб гэхэдэ, СССР үрэндэ добтолон орохо үеэр баруун гүрэнүүд нэгэ ехэ нэгэдэл боложо, Гитлерэй добтолон, дай үүсхэхэ хэрэггэ нүлөөлhэн байгаа бшуу.

НАТО хадаа бүхы Европо түбидэ аюулгүй байдал хангалгын эгээн найдамтай түшэг тулгуури болохо ёhотой гэhэн баруунай гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй hанамжые Росси мүн лэ буруушаагаа ха юм. Россин премьер В. Черномырдинай hанамжаар, "ОБСЕ,СНГ, Европын холбоон, Баруун Европын холбоон, НАТО, Европын совет гэхэ мэтэ хоорондоо бодото хэлсээнүүдые баталжа, аюулгүй байдалые хангаха ёhотой болоно гээшэ. Хуряангыгаар хэлэбэл, Росси гансал Белорусситай хамта баруунай оронуудай урдаа хараха НАТО-гай хамтаралай ажал ябуулгые дэмжэбэгүй гээшэ.

НЮУСА ЮУМЭН ОЛОНДО МЭДЭЭЖЭ БОЛОО

Ерэхэ жэлэй бюджет Англида хододоо гүрэнэй нюуса гэжэ тоологдодог байгаа. Мүнөө жэлдэ тиимэ нюуса байхагүйнь ха. Англиин казначействын канцлер (финансын министр) Кеннет Кларк удаан саг соо бэлдэhэн элидхэлээ парламентда дуулгаха гэжэ байхадань, тэрэнэй элидхэлэй олон гол хубинууд ба дүримүүд хэблэлэй зургаануудта шоусаар дамжуулагдаhан байба бшуу. Энэнь финансын министрэй ажал ябуулгада нилээд хохидол ушаруулба... Тиимэhээ мүрдэлгын зургаанууд тэрэ дороо мүшхэлтэ хэжэ эхилбэ.

Хэн иимэ юумэ хэбэ гээшэб гэhэн асуудал эзэлүүдгүй гараад ерэнэ. Тухайлхада, финансын министерствын дээгүүр тушаалтадай нэгэн байжа болоо. Үгышье hаа, хэблэлэй газарай хүнүүд байгаа гээшэ гү? Полицийн хүдэлмэрилэгшэд ямаршье ушарта тиимэ гэм зэмэтэй хүнние олохын тула олон хүнүүдhээ асуулта хэхэ болоно.

Финансын, ерэхэ жэлэй бюджедэй асуудалда юундэ ехэ анхарал хандуулагдаха болоо юм гэжэ эрдэмтэд Стивен О" Салливендэ тэндэхи нэгэ корреспондент хандаhан байгаа. Тэрэ иигэжэ харюусаа: "Правительствын финансын талаар политикын "нюусые" мэдэхэ гээшэ үнэтэй саарhа барижа байгшадта ехэ туhатай байха ха юм. Жэшээлхэдэ, архи ба тамхинда налог нэмээгдэхэгүй гэжэ мэдэбэл, тэдэнэр тус тус компанинуудай акцинуудые ехээр худалдажа абаха байна гэхэ мэтэ. Үнэн дээрээ финансын министрэй элидхэл соохи "нюусануудые" мэдэжэ абагшад, хонжоо наймаа хэхэ болон бусадшье элдэб хэмжээнүүдые хараалха аргатай гэжэ ойлгохо хэрэгтэй.

"АРАД ЗОН ПОЛИТИГУУДhАА СЭСЭН БАЙБАЛ"...

Молдавида Президентын hунгалта hаяхан боложо, Пётр Лучинский hунгагшадай олоной дууе абажа, Президентээр hунгагдаба. Тэрэ hунгалтын дүнгүүдые мэдэмсээрээ гаршагта бэшэгдэhэн үгэнүүдые хэлэhэн байгаа.

Молдавиин премьер Андрей Сангели хэлэhэн үгэдөө хүрэжэ, hунгалтын дүүрэмсээр, тушаалhаа бууhан тухайгаа мэдүүлhэн байна.

Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг правительство үйлэдбэрилhэн продукцияа худалдаха аргагүй болоhон, бюджедтэ мүнгэнэй оролгын доошолhон, хариин гүрэнүүдэй зүгhөө мүнгэ hомололгын үгы байhан дээрэhээ арад зонойнгоо ажабайдалые hайжаруулжа шадаагүй гээд интервью үгэхэдөө мэдэрhэн байна. Шэнэ правительствые хэн толгойлхоб гэжэ шэнэ Президент олондо мэдээсэтэй байhаар. Ороной политическэ партинууд болон парламентын гэшүүдтэй тус асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ гээд тэрэ мэдүүлээ. hунгалтын урда тээ намда эсэргүү "добтолго" хэдэг хүнүүдhээ "үhөө нэхэхэгүйб, үгэ хэлэхэ арга хаанашье хоригдохо ёhогүй" гээд тэрэ мэдүүлээ.

НАТО тухай тэрэнэй hанаа бодолые элирхэйлхэ гэжэ корреспондентнүүд оролдоо. Тиихэдэнь тэрэ "Эб найрамдалай түлөө харилсаха" гэдэгые дэмжэнэбди, бэеэ даанхай бүрин эрхэтэ зандаа гүрэн үлэхэбди", - гэжэ онсолhон байна. "Дэлхэйн бүхы гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо байгуулха зуураа Росси, Украина, Румыни гурбантай харилсаамнай онсо нягта байха ёhотой. Минии программа - hаналаа нэгэдэлгын программа" гээд Президент онсолоо.

АФГАНИСТАНДАХИ БАЙДАЛ

Афганистанай ниислэл хото Кабулые дайлан гартаа оруулhан "талибууд" исламай hүзэгтэнэй хуулиие эндэ яаралтайгаар нэбтэрүүлхэ гэжэ оролдоно.

Мэдээсэлэй агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, Кабулай хүн зоной 25-30 процентнь зугадажа ябашанхай. Хүн зон шэнэ гуримhаа ехээр түбэгшөөнэ хэбэртэй. Эхэнэрнүүд эрэшүүлгүйгөөр үйлсэдэ ябаха ёhогүй юм. Тиимэ эхэнэрнүүд дайралдабал, хэhээгдэхэ ёhотой. Гүрэнэй албатад hахалаа ургуулха ёhотой. Энэ хэрэгтэ 1,5 hара болзор тогтоогдонхой. Бүхы хүнүүд мусульмануудай үмдэдэг хубсаhа үмдэхэ уялгатай.

Гэхэтэй хамта Афганистанай Президент Бурхануддин Раббани талибуудые бута сохижо, Кабулые сүлөөлхэ талаар ажал ябуулна гээд мэдээсэгдэнэ.

Газетэнүүдэй, радио болон телевидениин мэдээсэлнүүдые хэрэглэн,
С. ОЧИРОВ хэблэлдэ бэлдэбэ.

"Буряад үнэнэй" 75 жэлэй ойдо

ДАЙНАЙ ХОЙТО ТЭЭХИ ЖЭЛНҮҮД

Одоол тиихэдэ, манай хүдэлмэрилэгшэдэй үшөө нэгэ бүхэригэйнь нюуса тобойсо харагдаа hэн. Нэн түрүүн оршуулагшадай талаан бэлигые тэмдэглэлтэй ха. Энэ түсэб дүн хамта аяар найман хуудаhа эзэлhэн байна. Ехэнхииень Даша Черниновы дабажа гараhан юм. Ородhоо сэхэ буряадаар машинисткэдэ уншажа, бидэ залуушуулые гайхуулхын ехээр гайхуулдаг бэлэй. Эгээл hонирхолтойнь юуб гэхэдэ, хожомынь заhабари өөдтэй оруулхагүй, халта хараад лэ үнгэршэхэ.

hүүлдэ, дүтэ танилсахадамнай, өөрын тусгаар бодолтой, абари зантай хүн байшоо. Хааяахан манай таhалгада орожо ерээд, хоёр хургаа ёдойлгон байжа, гурба дүрбэн шарбуунсануудые гаргаад, толгойгоороо дохихо. Тиин сасуунь хэн нэгэмнай тэрэ дороо бодожо, гүйдэлөөр шахуу магазин ошоод ерэхэ даа. Үлэhэн мүнгыень hарбайхадаш, "саахар абажа эдеэрэйгты" гэжэрхёод, үнөөхиеэ хармаангалаад, абяагүйхэн ябашаха.

"Бидэ, юрэ, Шернин Дашамнай гэлсэгшэ hэмди... Түргэн зантай, түбhэн юумэндэ hонюушархуу, мүн лэ түргөөр hониёо буурадаг, нэгэ юумэндэ hанаашархаа hаа, тэрэнээ заатагүй туйлажа hаладаг, нэгэн доро олон юумэндэ зоридог, хамаг юумэндэ яарадаг - юрэ ажаябадалдаа яарамгай хүн бэлэй,.. - гэжэ Ц.Галсанов түрэhөөр 75 жэлэйнь ойдо тон зүбөөр тобшолhон байдаг. - Түрэлхи буряад, түүхэтэ ород хэлэн хоёрые тэгшэ мэдэхэ, хэлэеэ саг бүхэндэ "бүлюудэжэ", эрдэм мэдэсэеэ гүнзэгырүүлжэ, баяжуулжа, ульгам болгожо ябадаг hэн..."

Нээрээшье, энээнhээ hайнаар юун гэжэ хэлэхэбши. Нэмэхэ юумэн гэхэдэ, тэрэ хэлэеэ баяжуулхын зорилгоор "Буряад-ород хэлэнэй толи" (словарь) согсололсоhон, зохёолсоhон байна. Оршуулга гээшэ угаа ехэ hургуули гэжэ тоолодог байгаа. Тэрэ үеын хуудаhануудые ирахада, ТАСС-ай материалнуудай угаа олоор хэблэгдэдэг байhаниинь эли харагдана. Заримдаа хэдэн арбаад хуудаhануудта удаа дараалан толилогдохо. Ехэнхииень үнөөхил Шернин Дашамнай оршуулдаг hэн. Бидэнэй гайхаха тагнахада, "энэшье юун байха юм, миил турьяад лэ хаяжархиха" гэжэ байжа хэлсэхэ даа. Үнэндөө, тиимэшье байгаа. Тиихэдэ Шекспирэй "Отелло" оршуулаад, Буряад драмын театрта табюулаа, Шиллерэй "Муу мэхэ ба инаг дуран" гэжэ шүлэглэмэл зүжэгые оршуулжа дүүргээд ябаа. Онсо бэлигтэй, уран шадабаритай хүн мүн байгаа гээд тобшолоё. Гэнтын аюулаар сагhаа урид наhа бараhаниинь угаа гашуудалтай, харамтай.

Энэл үедэ колхоз, совхозуудhаа элдэб янзын мэдээсэлнүүдэй хомор ородог байбашье, малшад, таряашадай, тракторист, механизаторнуудай гар табилгатай бэшэгүүд яhала олоор тунхаглагдадаг бэлэй. Ажалай түрүүшүүлэй мүрысөөндэ илагшадай дүй дүршэл тайлбарилhан бэшэгүүд таhалдахагүй, хаа-яахан, мүнөөнэйхеэр харахада, hониншье шэнги, гайхамааршье тобшохон мэдээсэлнүүд үгтэдэг байhан юм. Нэгэ жэшээ. Түнхэнэй аймагай "Улаан-Тооро" колхозойхид үндэр баян ургаса таряа ургуулаад, хуряалгадаа ороод байба. Тус хүдэлмэри дээрэ Сандан Танхаев гэгшэ бусад нүхэдтөө жэшээ харуулжа ябана гэжэ газетэ магтана. Тиихэдээ сентябриин 8-най үдэр тэрэ гурбан туhалагшадтаяа хамта 20260 боолто боohон байна.

Энэ мэтын баримтануудые тунхаглажа, олоной эдэбхи үүсхэл хүгжөөн бадаруулха талаар нилээдгүй юумэн хэгдэдэг байгаа. "Түрүү дүй дүршэлэй ендэр", "Малшадай hуралсал" гэхэ мэтэ гаршагтай материалнуудаяhала олоор хэблэгдэдэг, ниитын анхаралда табигдадаг байгаал даа.

Эдэ бүгэдые үүсхэн эм хидхэгшэмнай Очигма Гомбоева болоно. Балшархан багаhаа, басаган байхаhаа эхилээд, бүдүүхэн зоной дунда хүмүүжэжэ, хүдэлжэ, "Үнэн" газетынгээ редакторай орлогшо болотороо ургажа, амаралтада гараhан намтартай. hүбэлгэн бэрхэ ухаатай, шударгы түргэн ябадалтай hэн. Обёорходошни, стол дээрэхи саарhа гуурhаниинь тогтууригүй эрьелдэжэ байhан шэнгеэр үзэгдэхэ, телефонойнь жэнгирээн хангиржал дуулдаха даа. Бэшэг үшөөл хомор ородог байгаа, гол түлэб өөhэдөө эмхидхэжэ толилдог байhан.

Энэл үедэ, хүдөө ажахын таhагта байхадаа, Барадий Мунгоновтой хамта хүдэлдэг hэм. Энэмнай нэгэ онсо маяг заршамтай, hөөл зохидхон хүн бэлэй. Эндээ удааншье хүдэлөө даа, энэ наhан соогоо яhалахан юумэ хэhэн баян намтартай бшуу. "Харьялан урдаа Хёлгомнай", "Баян зүрхэн" гэhэн романуудые, "Сагаан hара", "Эдирхэг наhан", "Хара hалхин" гэжэ нэрэтэй туужануудые бэшэжэ алдаршаа бэлэй. Эдэ жэлнүүдтэ олон тоото уянгата рассказ, очеркнуудые гаргажа, маанадаа hонирхуулдаг hэн.

Мүнөө эдэ мүрнүүдые иража hуухада, олон юумэн hанааанда hэргэнэ. Бултыень зураглаха аргагүй хадань энэ жэл Буряадай номой хэблэлээр барлагдаhан "Барадий Мунгонов" гэжэ ном харахые зуршалнаб. Би номой авторай нэгэн хадаа hанамжа дурадхалнуудаа нюусагүй сэхэ хэлэбэлтнай, баярлаха байhамни мэдээтэй.

1948 ондо "Ангуушад" гэжэ түрүүшынь поэмэ барлагдажа, талаан бэлигынь тобойсо харагдажа эхилээ hэн. Энэ үе саг угаа ехэ ажалай болон политическэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэрhэн жэлнүүд болоно гэжэ тэмдэглэлтэй. Манай түүхэдэ онсо hуури эзэлхэ ёhоороо эзэлнэ. Юуб гэхэдэ, шэнэ табан жэлэй түсэб баталагдаа, дээдэ, доодо шатын зургаануудай, мүн арадай сүүдүүдэй hунгалта үгэргэгдөө, мүнгэнэй хубилалта болоо, хамтын ажалые - колхозуудай эмхидхэлые улам бэхижүүлхэ хэдэн хэмжээ-ябуулгануудбэелүүлэгдээ, али бүхы hалбари дээрэ журам шангадхаха, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэл дэлгэрүүлхэ таалаар горитой хүдэлмэри ябуулагдажа захалба. Хэнэйшьеб даа, тэрэ сагые элирхэйлhэн иимэ мүрнүүдые уншанабди.

"... Тэндэ хаана "Аврорын"
үхэр буу сахилаа hэн,
Тэндэ, хаана революциин
гуламта бадараа hэн.
Тэндэhээ мүнөө түүхэтэ
лозунг зэдэлбэ:
Табан жэлые дүрбэн жэлдэ
дүүргээ!.."

Үнэхөөрөө, эдэ жэлнүүдтэ олонхи нютагуудай электрын гэрэлээр ялараа, айл бүхэн радиотой болоо, мантан томо завод, фабрикануудашаглагдаа, түрүүшымнай геройнуудтодороо.

"... Арбан долоон геройнгоо
Алдар нэрыень дабтаял,
Ажал замдаа бултадаа
Абажа жэшээ ябаял..." -

гээд сугтаа хүдэлдэг нүхэрнай - Даша-Жамсо Гунзынов шүлэгөө хэблэжэ, энээхэн үгэнүүдээр арад зоноо уряалаа бэлэй. Удангүй Баргажанай аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой таряан ажалай звеньевой эгээл залуу Социалис Ажалай Герой Санжижан Баяндуевич Чойроновые редакцидаа урижа, угаа hонин уулзалга үнгэргөө hэмди. Саашадаа холбоо барисаамнай улам үргэдэжэ, элдэб янзын бэшэгүүдые мандаа эльгээдэг болоhон юм. Тэрэ 27,3 гектар таряалан дээрэhээ гектар бүриhөөнь 34,98 центнер шэниисэ ургуулжа абаhан байгаа.

Ажалай үндэр бүтээсэ туйлажа, орден, медальнуудта хүртэhэн таряашад, hаалишад, хонишод, үхэршэд болон механизаторнууд олон hэн. Тэдэнэр тухай яhала бэшэгдэhэн байна, бултыень тооложо хэлэhэнэй үлүү гээд hанагдана. Ажаүйлэдбэриин асуудалнуудай яажа зураглагдадаг байhаниие бултадаа тухайлна ха юм бибди даа.

Тиигэбэшье, тэрэ үедэ нэгэ ондоотой байhан гээд тодоруулхаар ха. Ушарынь гэхэдэ, юумэн бүхэн, бага ехэшье hаа, хэрэгтэ хэрэгүйшье байг, гансал И.В.Сталинай нэрэтэй холбоотойгоор харуулагдаха, тэрэнэй hургаал заабаряар бүтээгдэжэ байhанаар бэшэгдэдэг бэлэй. Эгээ ядахадаа, ямар нэгэн суглаа хуралдаанай болоходо, бүгэдэ арадай багшын нэрэ дээрэ "Москва, Кремль. И.В.Сталинда" гэhэн баярай бэшэгүүд эльгээгдэхэ, амаршалгын телеграммануудамжуулагдаха даа. Яахабши, тиимэл саг байгаа ха юм даа.

"Буряад үнэн" газетынгээ 25 жэлэй ойн hайндэртэй дашарамдуулан, манай коллектив тиимэ ёhо дүүргэжэ, үни удаан альгаа ташаа бэлэйбди. Тиихэдэ хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдтээ хамта аяар 33 хүн БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа hэмди. Тэдэнэй дунда жиирэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүгhөө Иннокентий Бальдиров бидэ хоёр байhамди. Баяр ёhолой ехэ сайлалган, гоё гэгшын наада зугаа болоо hэн. Энэ минии зүрхэн соо хадуугдаhан үшөө нэгэ баримта мүн.

Дам саашань үргэлжэлүүлхэ болоо hаа, hайрхаха, омогорхохо зүйлнүүд яhалахан байха даа, хулисэгты, хүл дээрээ гаража, хүбүүн боложо ябаhан үедөө байгаа бэшэ гүбди, табисуурнай тиимэл бэзэ. Одоол тэнсүүриинь оложо ажаhууха гээшэ хүн бүхэнhөө оорhөөнь дулдыдадаг...

Эдэ жэлнүүдэй үшөө нэгэ онсо илгаань гэхэдэ, соёл сурталай хүдэлмэриин байдал болоно. Энэ асуудалда зорюулагдаhан материалнуудяhала бии, бэшэндээ орходоо холо үлүү гэхэдэ, алдуутай бэшэ. Уншахада, ехэ hонин, зүбшэн хэлсэхэ арсалдаатай зүйлнүүдшье дайралдана, танилсажа тараахааршье дурадхалнууд үзэгдэнэ.

Тон бөгонёор, юрын үгөөр хэлэхэдэ, элүүр энхэ бэетэй, эрдэм hургуулитай, гүйсэд болбосоролтой, энэрхы hайхан абари зантай - иимэ дүрбэн тэгшэ хүниие хүмүүжүүлхэ гэhэн гайхамшаг зорилго дайнай хойто тээхи эрхэ байдалда табигдаад байhан жэшээтэй. Хүнэй ухаан бодолые хүдэлгэмэ, улаан зүрхые уяруулма ирагуу найруулгатайгаар, уран хурсаар, оньhон бэрхээр бэшэхэ эрилтэ - уран зохёолшодой урда байгаа. Эдэ асуудалнуудаар хоёр удаа зарлагдаhан залуу зохёолшодой конференци, хэдэ дахин боложо үнгэрhэн уран зохёолшодой хамтын суглаануд, тэндэ гараhан шүүмжэлэлнүүд эли тодоор гэршэлэн харуулна.

1946 ондо "Звезда" ба "Ленинград" гэжэ журналнуудтухай шанга хөөрэлдөөнэй үеhөө эхилээд, бэе бэеэ мүртэй үндэhэ баримтагүйгөөр хардаха, шүүмжэлхэ, хэтэрүү ехээр доромжолхо ябадалнууд болоhон гээшэ. Энэ хүшэрэлдоон соогуур Чимит Цыдендамбаевнай нилгүй "альгадуулаа" даа. Уг зохёолшодой правлени суглаан дээрэ Холбоогэшүүнhээ гаргагдажа, би нэрэйнгээ hанаае яhа зобоогоо бэлэй. "Хурьга", "Сагаан нуур", "Суглаанай з гэhэн шүлэгүүдые шэнжэх дээ, алдуутай, хииhээ аб бэшэhэн бүтээлнүүд гэ зэмэлүүлhэн бэлэй. Нэгэ дүрб мүрынь дабтая, тиимэ ехэ бу юумэнь юун болоноб, мүнөө сагаар харахада, бури ойлгосотой болохо даа.

"...Хана шалын дорьбото
Хатар наадан болохонь,

Зар тунхаг тараагты,
Залуу үбгэнгүй суглархал

hүүлдэ, "Космополити тушаа ээлжээтэ шууяан болоходо, манай ахам поэтесса Цырен-Дулма Д докова яhала шанг шабхадуулжа, нилээдгүй доромжолуулагдаhан юм. дэ, залуушуул, "орой гансаа бэшээшэ басагаяа яата харааг аа хашаа юм" гэжэ бай өөhэд хоорондоо доохон шэбэнэлдэдэг hэмди. Теэд ма хөөрэлдөөе хэн анхарх туhалха юун байхаб, тиигэ лэ үнгэрдэг hэн ааб д Ойлгоходомнай, үлүү уянгаhа тон уйдхартай шүлэгүүд бэшэжэ, хоёр дуран байдаг г батална гэхэ мэтээр зэмэл жэшээтэй.

"... Тэрэ гэhэнhээ хойшо
Тэнүүн минии байхадал
Тэгшэ бэшэ болоо hэн.
Тиихэдээ дурлаhанаа мэ

Магад шимни намайе
Мартажаш болоош,
гайхалг
Минии шамда дуратайе
Мэдыш мүнөө,
хожомдоогүй

Магад иимэрхүү мүрнүдыныше байжа болоо. Яараж сагаа уридлаад яахамшайб, мин hанааанда угаа ехэ, иигэ хэлэхэмни эндүүрэлтэй бэш гүн удхатай холын бодолтой, а нэгэндэмнай, илангаяа зал үетэндэ hургаал болохо зохё бэшэжэ hуудаг хэбэртэ Цырен-Дулма Дондоковн "Hаhанайнгаа бэшэг" с урда дурдаашыемни бүр саагуур тайлбарилжа хөөрэ гээд найдая.

Үнэхөөрөө, hайн юу эхилээд байна. Айхабт hонин, уhан буряад х лээр зураглагданхай, унш жа байхадашни, авторы өөрөө хажуудашни hуугаа намдууханаар хоорэжэ hууh шэнгеэр үзэгдэхэ юм. Тиихэд Цырен-Дулма Дондоковнат оло дахин уулзаhанаа hэ гээнэш, бэлиг шадабариие сэгнэнэш. Хүнээр hайн х гээд хэлсэдэгбди. Энэмн аха заха элитэ зохёолшодомн сэхэ хабаатай даа.

Бүри hаяар ехэ үдэрө тэмдэглэбэ, тиимэhээ гү сэдьхэлhээ амгалан ажаhуухы юрөөгөөд, түбхын түрүү "Hаhанайнгаа бэшэгые" ойры сагта түгэсхэжэ, бидэнэрэйнг hонорто табижархихые хүсэебди. Хүндэтэ зохёолш хүндэлжэ ябадаг хүн бүхэ буряад ёhоор хэлэхэдэ, а дарангүй уншаха байhандан найдахаар.

Иван ОЧИРОВ
Буряад Республикы
Россин Федерациин соёл
габьяата хүдэлмэрилэгш

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Очигма Гомбоева (хүл дээрээ зо по). Зүүн гарhаань–редактор Д. Д. Лубсанов. 1949 он.

М. МИНЕЕВЭЙ фото

(Үргэлжэлэлынь хожо гараха.)

Түрэл нютагһаа гаража, хариин оронуудай хүн зондо буряад арадайнгаа уран бэлиг, дуу, хатарнуудые шагнуулжа, харуулжа, уг унгиингаа, эхэ хэтынгээ урданай хубсаһа, гутал, малгай үмдөөд, гоё һайхан шэмэг зүүдхэл, гайхамшагта дархашуулай бүтээһэн хутага, хэтэ сахюур зүүгээд танилсуулжа, Буряад орон, Байгал далай тухайгаа хөөрэжэ ерэхэ гэһэн гүн удхатай ехэ үүргэ бии. Республикымнай фольклорно ансамбльнууд, нэрлэбэл, "Лотос", "Маггаал", "Тоонто", уран һайханай болон мэргэжэлтэ бусад коллективүүд энээниие дүүргэнэ гээшэ. Һүүлэй үедэ арадай аман зохёолой шэмээшэгүүдэй (Ехэ-Хунилын, Тарбагатайн, Улаан-Удын), ород арадай (хасагуудай) - "Забава" болон бусад бүлгэмүүд хаа хаанагүй, мүн орон дотороо фестивальнуудаар ябана.

Замай тэмдэглэлнүүд

"ТООНТО" АНСАМБЛЬ АМЕРИКЭДЭ

Июнь һара соо аяар хоёр Америкын алдар суутай, үзэсхэлэн һайхан Гавайн олитрогой Гонолулу хотодо үнгэргэгдэхэ "Таке music" гэһэн уласхооронхи фестивальда Улаан-Удэ хотын мэриин соёлой таһагай дэргэдэхи "Тоонто" ансамбльнай (бүхы Росси дахаа ганса ансамбль) оролцоодоо. Тэндэмнай уридчилан ансамбль тухаймнай ялганиилсалгын ялаганаһанаа логонохон гэрэл туяатаар мэдээсэлэй үгэнүүд хүлээгдэжэ байгаа. Гонолулу хотодо маанадта туһалһан Татьяна Тиваненко энээн тухай мэдээсээ һэн. Нэгэбага гэгдээшье һаань, ошохо гэдэжэ, "Мотом" фирмэһээ (Ю. Морозов, Б. Тушемилов) 50 миллион түхэриг спонсорой туһаламжа өгөөд, ябаха гэһэмнай, мэдэмнэ үгтэхэ мүнгэмнай хангамдашобо.

Угайдхадаа үсөөнөөрөөшье һаань, ябаха гэхэдэмнай, "Мотомһоо" "Тоонто" ансамблиимнай мүнгые ябахаяа ошохон филармониин режиссёр, "Тоонтынхидой" репетиции үнгэргэжэ, суг Америкэ ябалсахаяа байһан Тамара Васильевна Баханова тэрэ 50 миллониие "Тоонтын" хүтэлбэрилэгшэ Цыпилма Батуровада дамжуулангүй, тэрэ үедэ филармониин "Сэлэнгэ" ансамблиин дарганар Америкэ ошохо мүнгэгүй байгаа бшуу, өөһэдынхидтөө үгэжэрхибэ. Энээн тухай гомдолой мэдүүлгэнүүдые "Мотомой" хүтэлбэрилэгшэдтэ"Тоонтын" уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ Цыпилма Батурова, ансамблиин наһажаал дуушан Цымжит Мункуева гэгшэд бэшээ. Гэбэшье туһалхаяа оролдохон "Мотомойхидто" баяр хүргэнэбди.

Хэды һаад түбэгэй ушараашье һаа, бурхан туһалжа, буян зол тудажа, "Тоонто" ансамблиин гэшүүдые Улаан-Удэ хотын мэриин (В. А. Шаповалов, И. В. Куриленко), "Виктор-интур" гэһэн турфирмэ (З. Л. ба В. П. Бухаевтан) дэмжэжэ, Америкын Калифорниин штат ошохо золтой байгаабди. Эдэнэй аша туһа аргагүй ехэ гэжэсэгнэнэбди, баясанабди.

Улаан-Удэһөө сентябриин 5-да зүүн зуг тээшээ - Хабаровск хүрэтэр хоёр хахад сүүдхэ соо поездоор хүнхинэлдэн ябажа, Зүүн хизаарай гоё байгаалиие, хото хүдөөе сонхоорнь харан һонирхожо, хүхилдэн дуулалдажа, эдеэ хоолоо хубаалдажа, эбтэй эетэйгээр хөөрэлдэжэ, зугаалжа, мэдээшьегүй байтараа Хабаровск хүрэшэһэн байгаабди. Харгыемнай мүнгэ зөөреэр, эдеэ хоолоор хангаһан фирмэнүүдтэ баһа аргагүй ехэ баярые хүргэнэбди. Жэшээлбэл, Дымбрыловтэнэй гэр бүлын ансамбльда эдеэ хоолоор, ууха сай, кофёор, һэрюун ундаар (үшөө тиихэдэ шампанска, хуурай болон хара архи дурадхана!) хангаба, тиихэдэ гэнтэ аварида оробол, бэеэ хамгаалгын, абаралгын жилет хайшан гэжэ үмдэхэһөө эхилээд тэдэнэр хуу хөөрэжэ үгэбэ.

Доромнай хүбэн сагаан үүлэнүүдһээ, хүхэ сэнхир далайһаа, зарим тээ бии болоһон газарһаа бэшэ ондоо юумэн харагданагүй хэбэртэй, "аян замнай аша туһатай, харгымнай амгалан, аза талаантай байг лэ" гэжэ бултадаа аман соогоо бурхандаа мүргөөд, зүрхөө дараад һуунабди. 6 час болоод һүни багта Аляска арал дээрэхи Анкоридж хотодо буубабди. Часай туршада амаржа, супермагазинуудаар ябажа һонирхобобди. Гарай бэлэг, болохо юумэнүүд - ном, хубсаһан дээрэнь Аляскын һүлдэ тэмдэг болохо шононууд зураатай байха юм.

Час амарһанай һүүлээр самолёдтоо дахин һуужа, 4 час тухай ниидээд, хүрэхэ газартаа одоол хүрөөбди. Сан-Франциско хотын аэропортын угтамжын лининүүдээр (Хитадай, Малайзиин, (Россин гэжэ угы байна), Украинын, мүн лэ Энэдхэгэй г. м.) нэгэбага төөрибэбди. Эндэ ерэхэдэмнай, нэгэ албатан шалгалта хэбэ. Элдэб наркотигуудай, эдеэ хоолой үнэр һайн мэдэхэ, тэрэ албатанаймнай багахан хаб нохой сүүмхэнүүдыемнай үнэрдэбэ. Чемоданнуудаа хүлеэжэ байхадамнай, хүршэ байһан американецуудаймнай сүүмхын хажууда үнөөхи нохоймнай һуушаба, удаань тэдэнэй сүүмхэһээ яблока гаргагдаба. Бидэ булта хүхилдэн энеэлдэбэбди. Бидэниие угтаха зониие хүлеэжэ, һанаата боложо байтарнай, одоол тэндэхи фирмын хүтэлбэрилэгшэ Елена Розкина (Москвада өөдөө болоһон, 4 жэлдэ эндэ, Сан-Францискада үбгэнөөрөө суг хүдэлнэ. 5-дахи жэлдээ США-гай эрхэтэд болохо юм хаш. Тэрэ бидэндэ баясан дүтэлнэ, бидэшье тамуужан гаража, тэрэнэй гэр бүлын хоёр хүнгэн машинада һуужа, Сан-Францискын дардам харгыгаар гүйлгэлдэбэбди, сайбар үнгэтэй гоё һайхан хоёр дабхар гэрнүүдтэй урилдажа байһандал һанагдана. Нэгэ машиныень Виктор үбгэниинь ,нүгөөдыень һамганиинь жолоодоно. Бидэ сонхонуудаарнь элдэб мэдээсэл - уряануудтай байшангуудые, магазинуудые, ноб ногоон ургамалнуудаар һалбаржа байһан үйлсэнүүдые, хүн зониие һонирхон харанабди.

"Сайн, амар мэндэ, Сан-Франциско!" гэлдэн, "Кастл Инн" гэжэ нэрэтэй зохид буудалда - 3 дабхар мотельдэ орожо, ехэ һайнаар түбхинэбэбди. Доромнай харахада, 1-дэхи дабхарай доро автомобильнуудай байра түхеэрэгдэнхэй. Хоёрдохи дабхарһаа хүршэ байрын үзэсхэлэн гоё, ямар бэ даа үльгэрэйхидэл адли ехэ һайхан сэсэрлигтэй, амарха газартай бишыхан саад хаража гайхабабди. Энэ хотодомнай эгээл зунай хаһа түлэг дундаа байгаа бшуу.

Һонин гэхэдэ, нэгэшье үдэрөө гээнгүй амаралтын үдэр Америкэдэ ерэһэн аад, тэрэл үдэртөө Сан-Франциско хүрөөд байгаа бэшэ гүбди. Түрүүшын үдэр Сан-Франциско хототой дүтөөр танилсабабди. 730 мянган хүнэй ажаһуудаг үзэсхэлэн һайхан энэ хотодо жэл бүри 13 миллион аяншалагшад ябажа байдаг байна. Тиимэһээ аяншалгын аша туһаар хотынхид ехэ олзо олодог гэжэ мэдэнэбди.

Баруун тээһээнь Номгон далай, зүүн тээһээнь Сан-Францискын тохойн уһан тойронхой. Һонин гэхэдэ, эндэхи субтропигой уларил хотын хуби бүхэндэ ходол хубилжа байдаг юм байна: нэгэ тээнь наран шаража, нүгөө тээнь манан унанхай, харин үшөө ондоо тээнь хүйтэн байха юм. Эндэхи зуниинь хүйтэбтэр (16-17 градус дулаан болодог), тиимэһээ Сан-Францискада эгээл хүйтэн зун гэжэ Марк Твен хэлэһэн байдаг. Тиибэшье эндэ пальмануудь, бусад үнгын модод ногооржо, сэсэглэжэ байдаг байна.

Гэгээн Францискын һүмын нэрээр энэ хото 1846 онһоо Сан-Франциско гэжэ нэрлэгдэнхэй, анхан испанецуудай ерэхэ үеэр "Уербо буено" (үнэртэй ногооной нэрэ) гэжэ энэ хото нэрэтэй байгаа. Колумбын Карибска далайгаар Гаити ерэхэ үеһөө испанецууд 50 жэл болоод, "газар дээрэхи диваажан" гэжэ нэрлэгдэдэг Калифорниие олоһон юм ха.

Б. ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Тоонтынхид" Сан-Францискын гэгээн һүмын дэргэдэ; Х. Колумбын хүшөөгэй дэргэдэ.

Авторай фото.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

Буряадай элитэ уран зохёолшо, оршуулагша Балдан

БУЛТАНАЙ БАГША

Би МҮНӨӨ болотор 2-48-86 гэhэн гэрэй телефоной тоо hанажа ябадагби. Гэнтэ телефоной трубка абажа хонходохо гээд, эзэнэйнь аяар долоон жэлэй саана үгы байhаниинь, элүүр мэндэ ябаа hаань, эдэ үдэрнүүдтэ наян таба наhыень тэмдэглэжэ байха байhанаа ойлгоод, тон голхоржо, "Зай, ши гүш? Орожо ерыгдаа!" гэhэн тон даруу аад, нэгэншье зангаа, аялгаяа хубилгадаггүй хоолойень дуулахаяа болиhондоо халаглахаш.

Энэ хүмнай Балдан Санжиевич Санжин болоно. Тэрэнэй гэртэ хэн ябаагүйб даа! Шанга дуутай Даша-Рабдан Батожабай, Дондок Улзытуев, Чимит Цыдендамбаев, ехэ тушаалтай Цырендоржо Дамдинжанов, Дамба Жалсараев, Африкан Бальбуров, даамгайнууд Гунга Чимитов, Цэдэн Галсанов, Цырен-Базар Бадмаев... Юрэдөө, хэниинь шье эзэнhээнь нэгэшье хатуу үгэ шагнаагүй, бүхыдөө амгалан тайбан болонхой, зүрхэнэйнгөө нюусануудые оёортонь хүрэтэрнь дэлгэжэ, айхабтар hайн харюунуудые абанхай, сэдьхэл дүүрэн саданхай энэ гэрhээ гарадаг бэлэй!

Балдан Санжиевич Санжин - анханайнгаа мэргэжэлээр багша хүн. 1928 ондо арбан долоотой хүбүүн Агын Зугаалай нютагhаа Улаан-Үдэдэ Бурнедтехникумдэ ерэжэ ороод, тэрэнээ 1931 ондо дүүргэhэн байна. Дүүргэмсээрнь, Гэгээрэлэй наркомат Б.Санжиниие номой хэблэлдэ эльгээhэн юм. Энэ үеhөө хойшо тэрэ 1971 он болотор нэгэл газартаа хүдэлөө. Гансал ВЛКСМ-эй Буряадай обком МНР-эй ревсомолой түбэй хороон хоёр хоорондоо хэлсээ баталжа, Б.С.Санжин Монгол орондо гурбан жэлэй туршада багшалhан байна. Тэрэнэй hүүлдэ номой хэблэлэй газарhаа пенсидэ гаратараа, дүшэн жэлэй туршада хаанашье ошоогүй. Энэшье талаар абаад үзэхэдэ, Балдан Санжиевичай ямар hууритай хүн байhаниие үшөө дахин гэршэлэн үгэнэ. Тэрэ хэдэн олон hуралсалай номуудые бэлдэлсээ, зохёолсоо, ород болон зүблэлтэ элитэ уран зохёолшодой номуудые оршуулаа. Лев Толстой, Иван Тургенев, Антон Чехов, Максим Горький, Александр Фадеев, Борис Горбатов, Ванда Василевская.

Юрэдөө, гушаад, дүшөод онуудай манай буряад уран зохёолой үшөө хүсэд хүсэеэ абаагүй байхада, оршуулга гээшэмнай айхабтар ехэ удха шанартай байгаа ха юм даа.

Харин табяад, жараад онуудай буряад хэлэн дээрэ гараhан уран зохёолой номууд бултадаа шахуу Балдан Санжиевич Санжинай гар доогуур гараhан байха. Миниишье олонхи номууд энэл хүнэй дүмүүхэн дэмжэлгээр уншагшадай урда табигдаhан юм.

Өөрэйнь бэшэhэн "Шэнэ заншал", "Жэлэй дүрбэн саг", "Доржуудай юундэ уйланаб?" гэhэн номууд тон hонирхолтой. Илангаяа "Шэнэ заншал" гэжэ номоороо Балдан Санжин буряад уран зохёолой дайнай hүүлдэ болоhон хүгжэлтэдэ тон ехэ хубитаяа оруулжа, шэнэ маягаар бэшэхэ, хүнэй досоохи байдалые гүнзэгыгөөр уудалан, удхалан харуулха талаар бултанда жэшээ харуулжа шадаhан байна. Минии hанахада, Балдан Санжинай эдэ рассказууд мүнөө болотороо шүүмжэлгын талаар хүсэд сэгнэлтэ абаагүй байна.

Буряад арадай түүхэдэ болоhон үнэн бодото ушаргаа үндэhэлэн бэшэгдэhэн "Заяанай зам" гэhэн роман Б.Санжинай зохёохы ажалда онсо hуури эзэлнэ. Удангүй тус роман ород хэлэн дээрэ Михаил Степановай оршуулгаар Москвадахи "Советский писатель" гэжэ хэблэлдэ барлагдаhан юм. Харин 1985 ондо Буряадай номой хэблэлдэ ород хэлэн дээрэ хоёрдохиёо хэблэгдэжэ, уншагша олониитын анхаралые үшөө дахин татаа бэлэй.

Балдан Санжин дайнай hүүлhээ эхилээд, далаад гаран он болотор Буряадай Уран зохёолшодой холбоондо литфондые даадаг байгаа. Энэ ажалдаа Балдан Санжиевич баhал тон нягтаар хандажа, бүхы уран зохёолшодто Москва шадар гү, Ленинград шадар гү, али Крымдэ, Кавказда, Ригын Юрмалада байhан зохёолшодой амаралтын гэрнүүдэй мүнгэгүй миинтэ путёвконуудые оложо, бултанда амарха, ажаллаха арга боломжонуудые олгодог байгаа.

Энэмнай баhа тиихэ үедэ даншье бэлэн хэрэг бэшэ hэн.

Гадна Улаан-Үдэhөө зүүн тээшээ арбаад модоной газарта Дээдэ - Онгостойдо буряадай уран зохёолшодой зуhалан бии юм. Урдань эндэ Кулаков гэжэ баянай моридоо баридаг хабтагар бүтүү хашаа, хажуудань харуулшанайнь заахан гэр байhан байгаа. Эдэниие Балдан Санжин хэдэ дахин заhабари хүүлэжэ, өөрын комнатануудтай болгожо, үргэн хорёогоор тойруулжа, ёhотой зуhалан шэнги болгоhон юм. Зундаа эндэ уран зохёолшод гэр бүлэнүүдтэеэ хамта амарха тон дуратай юм hэн. Хоца Намсараев, Намжил Балдано, Цэдэн Галсанов, Жамсо Тумунов, Дольён Мадасон, Никифор Рыбко, Данри Хилтухин, Семён Дунаев болон бусад бүри түрүүнhээ хойшо эндэ байдаг байгаа.

Табяад онуудhаа эхилээд, эндэ Чимит Цыдендамбаев, Дамба Жалсараев, Африкан Бальбуров, Дондок Улзытуев, Барадий Мунгонов, Солбон Ангабаев, Мэлс Самбуев, Цырендоржо Дамдинжанов, Михаил Степанов, өөрөө Балдан Санжин, далаад онуудhаа эхилжэ, тон эдэбхитэйгээр Сергей Цырендоржиев гэгшэд байдаг болоhон юм.

Тойроод хүбшэ тайга. Хадаhаа доошоо hубагаар уhан урдажа, бүри үүдэнэйшни хажуудаа ерэжэ байха. Ганса мойhоной, элдэб сэсэгүүдэй үнэрhөө hогтошон алдахаш. Сонхыншни хажуудаа ургаhан хуша, хасуури, хуhан, нарhануудайш оройгоор хэрмэн гүйлдэжэ, гэрэйшни хаяагаар алаг эреэн жэрхинүүд харайлдажа, үүдэнэйшни hарабша доогуур үбсүү улаан хараастайнууд уурхайнуудаа түхеэржэ, сүлөогүй нишаганалдаха.

Үглөөгүүр эртэ хүхын дуунай ханхинажа байха үедэ, гэнтэ томо гэрэй баруун урда углууhаа бэшэдэг машинка таршаганажа, хүнэй юумэ сохихо абяан дуулдаха.

Энэ Африкан Бальбуров ээлжээтэ очеркоёо наяруулжа оробо гээшэ.

Тэд хэншье энэ абяае hаалта хэнэ гэхэгүй. Бүри эндэ байhан зоной ехэнхиниинь энэ абяанда hонирхоhон шэнги шэхэеэ hонороор табяад байха. Харин Африканай нүгөө хажуудаа байhан Чимит Цыдендамбаев бүри эртэ бодонхой, машинка дээрэ бэшэ, гараараа бэшэдэг хадаа, ямаршье абяагүйгөөр олон зуун хуудаhануудаа дээрэ барзагар томоор бэшэhэн романаа сүлөогүй hэхэжэ, хажуудань табжаганаhан машинкын абяа дуулаашьегүй хэбэртэй. Зүүн хойто таhагта Дондок Улзытуевай шангаар хурхирха дуулдана. Орой болотор шүлэг бэшэhэн гү, али нүхэдөөрөө хөөрэлдэhэн байжа болоо. Тэд энэ хурхиралган хэндэшье hаалта хэнэгүй. Юундэб гэхэдэ, бэшэдэг зоной ехэнхинь шара шубуундал hүни худэлдэг, үсөөниинь лэ жэргэмэлдэл адли эртэ бододог бэшэ аал? - гэжэ бултадаа Дондог тээшэ эрьелдэхэ.

- Арбан хоёр зэндэмэниимнай мүнөө хэдыдэхинь бүтэжэ байнаб? - гэжэ Бальбуровта нэгэн хандаха.

Иигэжэ эндэмнай буха ехэ хоорэлдөөн эхилхэ даа!

Юрэдөө, Дээдэ-Онгостойн агаарынь нээрэшье ондоо юм. Хүн эндэ тойроод байhан байгаалида, бэе бэедэншье тон дүтэ, инаг болоhон шэнгээр hанагдадаг.

Чимит Цыдендамбаевай энэ зуhаландаа бэшэhэн нэгэ hонин шүлэг бии.

Хабарай сэсэгэй олые
Хэн мэргэн тоолоо юм?
Хангал дэнзынь гоёые
Хэн тиихэдэ тоогоо юм?
Сэсэгэй сэгээн далай
Угтаа бэлэй намай.
Сэнхир хонхонууд хөөрхэн -
Найган наадахал өөрэхэн.
Арба мянган ургы
Эльбыш гээ hэн хургым.
Зуу мянган нямняа
Золгоо бэлэй намаяа.
Холоhоо юумэ улайгаа,
"Түймэр!" гэжэ барайгааб.
Хэдыш гээшэ hэм улаалзай -
Байгаагүй, юрэдөө, заха зай!
Сэсэгhээ нюдэмни hаргана!
Сэсэгhээ сэдьхэлни жаргана!

Зүб лэ даа. Бишье Балдан Санжиевичай ашаар аяар жаран нэгэн онhоо зун бүхэндэ эндэ байжа, байгаалиин hайханиие хаража, оройдоо зосоогоо мүнөөшье болотор хананагүйб!

Нэгэтэ зун Балдан Санжиевичтай сугтаа городhоо зуhалангаа ошобо гээшэбди. Гэртэнь Баяр хүбүүниинь нэгэ сэбэрхэн нарийхан басага асараад байба.

- Дарима. Хурамша нютагай, - гэжэ Баяр намайе танилсуулба. Энэмнай Балдан Санжиевичай hанаха hарбайха бэринь болоhон байна. Залуу айл Бата гэжэ хүбүүтэй болоо hэн. Тэрэнь эрхим бэрхэ хүн боложо, Ленинградай наймаанай Дээдэ hургуули дүүргэжэ, мүнөө Улаан-Үдэдэ Зүүн Сибириин технологическа университедэй стажёр-шэнжэлэгшээр хүдэлжэ байна. Дарима Дабаевна аспирантура дүүргэжэ, хэдэн жэлэй саана хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат болоо. Буряадай гүрэнэй университедэй ахалагша багшаар хүдэлнэ.

Балдан Санжиевич Суба басагакайнгаа. Баяр хүбүүнэйнгээ гэр бүлэнүүдтэ хододсо тон ехээр анхаралаа хандуулжа, тэдэнэрэйнгээ ургаа хүгжэхэ хэрэгтэ айхабтар нүлэ үзүүлжэ, жэшээ харуулан байдаг байгаа.

Балдан Санжиевич:

- Бэримни hайн! Даримамни бэрхэ! Бааргамни, багадэ үншэрэн алдаhан юм даа! - гэжэ үнэн зүрхэнhөө энхэрэн хайрлан байдаг юм hэн.

Иимэ эсэгэтэй болоhондоо Даримашье мүнөө олондо мэдэжэ эрдэмтэн боложо шадаhан байха.

Энэ жэлдэ уран зохёолшодтэ баяр ёhололой hайн үдэрнүүд

Зугаалай нютагайнь нэгэ үйлсэдэ нэрыень зүүлгээ hаа, тон зүйтэй байhан байгаа.

Мүн Дээдэ-Онгостойн уран зохёолшодой зуhаланда баhа Балдан Санжинай нэрэ үгөө hаа, ехэ hайн hэн.

Тэд мүнөө үедэ зүблэлтэ засагнай hалажа, уран зохёолшодтошье, тэдэнэрэй ажалдашье хүсэд анхаралаа хандуулагдахаяа болижо, энэ зуhалангайншье hандаржа байhан үедэ ямар юм даа?

Эндэ Балдан Санжинай нэгэншье гэм үгы. Бултадаа бидэнэр энэ аха шэнги сэбэр сэхэ ябаа hаа, гүрэнөөшье иигэжэ hалгаахагүй байгаабди...

Мүнөөшье минии нюдэнэй урда Дээдэ-Онгостойн зуhаланай хашаагай үүдэ нээхэдэ, хэрэлсы дээрэ Балдан Санжиевич досоohоо эпеэбхилэн, саанань Дольён Мадасон үндэгэнэн, Чимит Цыдендамбаев үндэр хүзүүгээ үлылгэн, томо толгойгоо гунхаг-гунхаг hэжэржэ байhандаа болодог.

Цэрэн ГАЛАНОВ,
уран зохёолшо.

...евич Санжинай түрэһөөр 85 жэлэй ойдо

Балдан САНЖИН

СОНОСХОЛ

Нэгэтэ зун автобусой остановкын хажуудахи столбдо тетрадиин хуудаһанай хахад няалтатай байхыень обеорбоб. Ойронь ошожо харахадамни, үхибүүнэй гараар бэшэгдэһэн соносхол байба. Үхибүүн хадаа тиимэ доро няаһаниинь мэдээжэ. Дахин дахин уншабаб. Иигэжэ бэшэгдэй "Барас гэжэ нэрэтэй миисгэй "Салют" лагерьһаа үгы болошоо. Сахигар сагаан зүһэтэй, хоер шэхэнэйнь, һүүлэйнь үзүүр хара. Номхон зантай, наранда игааха, наадаха дуратай. Яһагүй загаһа, түүхэй мяха, үндэгэ эдидэг. Кранай хүйтэн уһа, һү үгэхэдэ дуратай. Баруун шэхэниинь үбшэн. Хүнэй гасаалхада, доромжолходо уурладаг. Барһаниие бү гасаалагты! Хорогүй, һайн амитан".

Энээниие уншаад, ямар бодол түрэһэнөө бү хэлэһүү – хуу эли ха юм. Иимэ соносхол түрүүшынхиеэ харааб.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан бүтээлнүүдһээнь

ХҮШӨӨ

...жэл нэгэдэхи класс дүүргэһэн Туяана ...нэгэтэ үгэ дуугүй, һуршаһаар гэргээ оробо. ...асагахамни, яагаабши, юундэ муудаабши? ...гасаалаа гү? - гэжэ үбгэн абань ...аржан асууба.

Шаригнай... - гэзэ, Туяана һанаа алдан, ...уйлашаба.

Шаригнай яагаа гэнэш? - гэжэ үбгэн аба ...ядаба.

...Шоссе дээрэ Зориг Вася хоёрой шайба ...тэдэниие болюулха гэжэ һаб-һаб хусан, ...нь гүйжэ ябаһаар, оороо машинын ...дайрагдашоо.

...Мүнөө хаанаб? Амиды гү?

...Бэшээ... Тэрэ дороо татаганаһаар үхэшоо ...Ойожо харааб. Хөлээ гарганхай хэбтэнэ. ...ань шуһан гараа, - гэзэ, Туяана нюдэнһөө ...алуулба.

...Яаһан хайратай юм! Хоюулан ошожо, ...ие асарая. Бэеыень һайнаар хадагалха, ...лхэ хэрэгтэй. Һаядаа пенсидэ гарахаб. ...дээрэнь памятник табихаб! - гэжэ үбгэн ...гараад, гарахаяа забдаба.

...залуу хоёр уданшьегүй хайрата Шаригаа ...бүдөөр орёожо асараад, дүмүүхэнээр ...табиба. Тиигээд үбгэн аба гэрэйнгээ тээ ...Шаригаа хадагалха нүхэ малтажа оробо. ...жэ байхадаа, аша басагандаа иигэжэ хөөрэнэ:

- Нохой гээшэ хүнэй һайн нүхэр юм. Дайнда ябахадаа хүндоор шархатаад, яама соо хэбтэхэдэмни нохой олоһон юм. Би бүһэеэ гэрэ нохойн бойлгоргоһоо арай гэжэ уяаб. Тиихэлээрни гэрэмни намайгаа шэрэжэ, бинь мүлхижэ, арай арайхан өөһэдынхидгөө хүрөө һэмди. Тэрэгүй һаа, гэндээ хосорхо байгааб. Яама соо хэбгээ ха юмоиб, манайхин харангүй үнгэржэ магад һэн. Амиемни абаһан нохойдо намятник табихаб гэжэ бодожо ябадагби. Мүнөө тэрэ нохойдо, Шаригтаа памятник табиха болобоб.

- Тэрэ нохойтнай яагаа һэн бэ? - гэжэ Туяана һанаашархаба.

- Мэдэнэгүйб. Би тэндэһээ госпитальдо ороод, частьдаа бусаагүйб. Удангүй дайн дүүрээ. Мүнөө тэрэ нохой амиды бэшэ ааб даа. Үни болоо ха юм.

- Манай Шариг бага үхибүүдэй бүмбэгэ эрьюулжэ гү, али шайба сохижо, шоссе дээрэ гарахадань, хусажа ябаад, урдань ородог һэн. Тиихэдээ "Бусагты! Аюултай!" гэдэг байгаа ёһотой. Тэрэниие...ь үхибүүд ойлгодог һэн. Теэд үхибүүд булта һэргэлэн, үгэ дууласатай бэшэ ха юм. Мүнөө тэдэ хоёр тоомгүй хубүүдтэ һанаагаа зобожо ябаһаар, оороо хосорбо ха юм. Ямаршье нохой иимэ ухаатай ха юм, - гэжэ Туяана бодолгото болонгёор хэлэбэ. - Памятник табихадашни би туһалхаб!

- Зүб даа, ашахамни, һайхан памятник табихабди. Минии танил уран зурааша, дархан хүн бии. Тэрээнтэй зүбшэхэб, - гэбэ үбгэн аба.

АРШААН БУЛАГ

...дэ-Онгостойн хойто ...Аршаан булаг бии гэжэ ...хадаа нэгэтэ ошобобди. ...ябахада яаһан зохид ...б. Ханашагүй һайхан ...р... Жэжэхэн ...хайнуудай жэрьеэнһээ ...абяа шэмээн үгы. Хэрмэн, ...ди хаа-яа модоной ...ондуур зурагад гэлдэнэ. ...ргэ ургадаг модод тэрэ ...хуу бии гэхэдэ болохо: ...хосуури, нарһан, шэнэһэн, ...уляаһан, бургааһан. ...стэ ургамалнууд - мойһон, ..., долоогоно, нохойн ...оор, үхэр нюдэн, улаагана ...лдана. Мүн нэрһэнэй, ...анай эшэнүүд, арса эндэ ...хибэс мэтэ дэлгээтэй. ...ийн сэсэглээд байһан хада ...өөр заримдаа ягааран ...ана.

...эн, һайхан хүнды даа.

...шаан булагта хүрэбэбди. ...ин бооринн гурбан бүдүүн ...ин узуурай хонхосог ...гараад, уруудам уруу ...булаг байна. Зүгоор ...булаг ехэ уһатай аадар ...раад, тэрэ баштань уры мухаряа хань Булагай һаба соо борбоосгой, шэнгэрһэ, шорой дүүргэжэрхёо. Уһаниинь арай арайхан лэбшэн гараад, урдаа болоно. Хайратай.

Бидэнэр дарамта буртагыень гарааараа һабардан, арилгажа оробобди. Уһанайнь хүйтэн гэшэ! Гар удаантэсэнэгүй. Уһан улам улам хүсэтэйгөөр бурьялдаг болоно. Тиихэдэнь бүри урмашанабди. Тиигэ тиигэһээр хуу сэбэрлэжэ, бурташэнгэрһэ, борбоосгойень эрьеһээнь холодуулбабди. Амарангаа хажуудань һуубабди.

Булаг үе мүсөө тэниилгэһэндэл, улам эршэтэйгээр бурьялаад, тунгалаг уһаяа урадхуулна. Бидэнэр кружкаараа удхажа, уһа уунабди. Һэмһэтэй гээшэнь. Хэршье хүйтэн хадаа зосоо даруулнагүй, гэдэһэ дүүргэнэгүй. Иимэл хадань Аршаан булаг гэжэ зон нэрлэһэн байгаа ёһотой.

Бусалган дээрээ: "Аршаан булаг, баяртай булаг, баяртай, дахин уулзагараа!" - гэзэ, хажуудань зогсобобди. Тиихэдэмнай бидэндэ баяр хүргэнэндэл миһэржэ, жэгдэхэнээр мэлмэржэл байгаа һэн.

Энээнэй хойто тээ һара тухай болоод, Аршаан булагтаа дахин ерэбэбди. Тэрэмнай өөрөө ямаршье усалда ороогүй, арюун тунгалаг уһаяа мэлмэрүүлжэл байна. Гэбэшье, дүтэ тойронхи газарынь зүдэрүү. Үбһэ ногоониинь үльтилэгдэнхэй. Һөөг бургааһануд хухарапхай. Набша намаатай ногоон мүшэрнүүд эндэ тэндэ хэбтэнэ. Таһархай газетэнүүд, консервын банкануд, шэлэй хэлтэрхэйнүүд зүндөө. Хэдэн газарта гал түлиһэн хэбэртэй: бухалай һууриин зэргэ түхэреэн хара сараануд, дутуу дүрэһэн сусалнууд харагдана. Иимэ һайхан ой соо, тунгалаг булагай хажууда хүнүүд амарха, һэргэхэ ёһотойл юм бэзэ. Теэд юундэ иигэжэ зутарааха юм гэжэ гайхалсаа бэлэйбди.

Уһан далай булагһаа эхитэй, ухаан эрдэм номһоо эхитэй гэдэг ха юм. Булаг бузарлажа болохогүй.

ХУҺАН ОЙ

Хуһан модон хаанашье элбэг. Хуһан ойшьебии. Бэшэ мододтой холисолдоншье ургадаг.

Лабдулаарһан хойно, майн тэнгһээ хойшо, хуһан ногооржо эхилдэг. Үйһениинь бүри үнгэ гэрэл орон сахиидаг. Дабирхайлиг жэжэхэн ногоон набшаһадынь задараад, үдэр ерэхэ бүри үргэжэн, модон түглэгэр ногоон болоно. Һалхинай үгышье хада, халта хүдэлһэн һэбшээндэ уяхан һалаа мүшэрнүүдынь һалганалдажа, хамаг набшаһадынь һабиналдажа байдаг.

Газарай хүрьһэнэй дээдэ талын дулаасахалаар, хуһанай холтоһон доро амтатайхан шүүһэн-налхи бии болоно. Тэрэ һэмһэтэй һэрюухэн, бэедэ туһатай ундые хэншье туршажа болохо. Нэгэ час зуура глюкозоор баян шүүһэн стакан дүүрэтэр гоожохол. Зүгөөр холтоһыень олон газар һээшэхэ хэрэггүй. Нэгэ соорхой хүрэхэ. Садатараа уугаад, нүхэлһэн сараагаа вараар шабаад орхихо юм. Тэрэгүйдэ хайран модон гэмтэжэ болохо бшуу.

Хуһанай налхида тоншуулшье тагааламтай юм - холтоһыень түхэреэхэнээр соо тоншоод, шүүһыень амтархан шэмэнэ. Мүн хэрмэншье энээгээр ундалха дуратай.

Гал носоохоёо гү, али хэрэгтүйдэ үйһыень хуулаһан дээрэһээ хаташаһан хуһад ой соо ушардаг. Манай баялиг болохо һайхан хуһан модо гамнаха хэрэгтэй.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Александр Жамбалдоржиев, Балдан Санжин, Никифор Рыбко гэгшэд. 2. Балдан Ябжанов, Цокто Номтоев, Алексей Уланов, Балдан Санжин гэгшэд уран зохёолшодой суглаанай үедэ.

Гэр бүлын альбомһоо фото.

ХҮХЭ ҮНЭГЭН, ДОХОЛОН ШААЗГАЙ БОЛОН БУСАДТАЙ ХАНИЛЖА...

Мэдээжэ уран зохёолшо, драматург, журналист Михаил Жалбуевич Батоин 60-тай болобо. Тэрэнэй зохёохы ажалай тоосоон гарагай 1-нэй үдэр "Үльгэр" театр соо болоо. Юбилярые амаршалхаа ерэһэн хүн зондо М. Батоинай зохёолнуудаар найруулагдан табигдаһан зүжэгүүдһээ хэһэгүүд харуулагдаба.

Хүшэгын нээгдэхэлээр, нилээдгүй марьятайхан миисгэй хамар амаа долёосогоон, ара таладань бүлэгөөрөө зогсоһон хулганануудта номнол хэнэ:

- Битнай Бурхан багшын суртал дагажа, мяха эдихэеэ болилой. Таанаршье мяха бү эдиттүүн, - гэхэдэнь, обёоржо зоной харахада, үнөөхимнай шара дэгэлтэй байшаба. Энэ хадаа Михаил Батоинай зохёоһон "Муура багша" гэһэн зүжэгөө хэһэг харуулагдажа байна гэжэ ойлгогдобо. Зохёолой удхын ёноор, мяха эдижэ, нүгэл хэжэ болохогүй гэжэ номноһон Муура багша газаашаа гаража ябаһан хулганануудай һүүлшынхииень баридаг байһанаа мэдэгдэжэ, булхайнь элиржэ зутардаг бэлэй. Харин тэрэ үдэшэ зүжэгэй удхые мэнэ боложо байһан үйлэ хэрэгтэй холбоһон байба.

- Архишье уужа баһал огто болохогүй, - гэжэ Муура багша номнобо. - Михаил Батоинай найрта мүнөө үдэшэ архи уугаад үзөөрэйгтылши! - гэжэ тэрэ шангарна.

Энэ мэтээр харуулагдаһан хэһэг бүхэн ойн баярай үдэртэй холбогдожо, шог зугаа гаргаһан байна.

Хүүхэлдэйн театрай артистнууд Милена Урбазаева, Светлана Бунеева болон бусад хүүхэлдэйнүүдтэ, "ами оруулан" аргагүй зохидоор наадуулна. Нэрлэгдээшэ зүжэгһөө гадна, "Долоон ногоон үндэгэтэй дохолон Шаазгай", "Хүхэ Үнэгэн" гэһэн зүжэгүүдһээ хэһэгүүд харуулагдаа.

Удаань хүүхэлдэйнүүд урда гаража, автораа амаршалжа, бэлэг сэлэгээ барюулба.

Ойн баярай үдэшэ дуун зэдэлэнгүй яалай. Залуу дуушан, хүгжэм зохёодог Агван Борбоев өөрынгөө зохёоһон дууе өөрөө түйсэдхэжэ, юбилярые халуунаар амаршалба. Мүн лэ залуу композитор, Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ Баяр Батодоржиев өөрынгөө зохёоһон дуу өөрөө дуулажа амаршалба. Удаань Буряад Республикын арадай артист Хажидма Люржанаеватай "Хүнхэр" гэжэ дуу хамта гүйсэдхэжэ, авторыень амаршалба. Юун бэ гэхэдэ, Агын автономито округой Хүнхэр нютагай ажахын 60 жэлэй ойдо зорюулан, Михаил Батоин Баяр Батодоржиев хоёр энэ дуу зохёоһон байгаа.

Буряад Республикын габьята артист Светлана Бунеева Михаил Батоинай үгөөр зохёогдоһон (композитор Лариса Санжиева) дууе анха түрүүнээ гүйсэдхөө. Мүн ондоошье дуунуудые олоор дуулажа, Хүүхэлдэйн театрые зүжэгүүдээр хангадаг Михаил Батоиниие ойнь баяраар хани халуунаар амаршалба.

Мүн баһа республикын олониитын түлөөлэгшэд юбилярые халуунаар амаршалаа. Буряад Республикын соёлой министрэй орлогшо А.М. Майорова, Улаан-Удэдэ ажаһуудаг нютагаархидай "Хэжэнгэ" эблэлэй зүгһөө Д.Ш. Хубитуев, ВАРК-ын харюусалгата секретарь Ц.Б. Цырендоржиев, "Правда Бурятии" газетын түлөөлэгшэ Ч.Д. Гомбоин, "Буряад үнэн" газетын зүгһөө эдэ мүрнүүдэй автор болон бусад нүхэд, олон тоото түрэлхидынь, аха дүүнэрынь, үри хүүгэдынь юбилярые халуунаар амаршалан, элүүр энхые, зохёохы ажалай ута наһа, зол жаргал хүсэһэн байна.

Буряад Республикын габьята артист М. Урбазаева, Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ В. Гунзынов гэгшэд үдэшые хүтэлөө.

Ц. ДОНДОГОЙ.

ОЙНЬ БАЯРТА ЗОРЮУЛАГДАХА

Баргажан голой Хилгана нютагта түрэһэн Буряад ороной арадай уран зурааша, Россин Федерациин габьята уран зурааша С.Р. Ринчиновэй гэр бүлэдэ баяр ёнололой һайндэр үнгэргэгдэхэнь.

Буряад Республикын Соёлой министерство, нютагаархидынь Солбон Раднаевичай түрэһөөр жабхаланта жаран жэлэйнь ойн баярай зугаа наада дэлгэхээр бэлдэжэ эхилбэ.

Буряад ороной уран зурагай эрхимүүдэй нэгэн боложо тодорһон Солбон Ринчиновэй бүтээһэн зурагууд олон хүн зоной дунда омогорхол түрүүлжэ эхилһээр үнинэй.

Республикын болон уласхоорондын олон тоото выставкэнүүдтэ табигдаһан Солбон Ринчиновэй зурагууд олониитэдэ үндэрөөр сэгнэгдэжэ, Россин хото городуудай музейнүүдтэ табигдахаар худалдан абтадаг болоһыень нэн түрүүлэн тэмдэглэе. Тиихэдээл выставкэ эмхидхэһэн коллективэй, мүн харагшадай, мэргэжэлтэдэй зүгһөө һайшаалда, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэжэ, хэдэн олон шагналнуудаар урмашуулагдаһан, хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэдэгые мартажа болохо аал?!

Мэдээжэ уран зурааша Солбон Раднаевичай гараар бүтээгдэһэн зурагуудынь буряад арадай ажабайдалтай нягта холбоотой уран зурааша Байгал шадарайнгаа үзэсхэлэнтэ гоё байгаалиие, Буряад оронойнгоо ажалша бэрхэ хүн зоной ажабайдал, ажаһуудалые шадамар бэрхээр зураглан харуулжа шадаһан габьяатай. Буряад арадай уран зураашын бүтээһэн элдэб хүдэлмэринүүдынь Россин арадуудай алтан жасада өөрынгөө һуури батаар эзэлхэнь дамжаггүй.

Үргэн Буряад ороной мэдээжэ уран зурааша, Россин Федерациин габьята уран зурааша С.Р. Ринчиновэй түрэһэн үдэрые үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитет, нютагаархидынь ойн баярта зорюулагдаһан выставкыень ерэжэ харахыетнай урина, хүлеэнэ. Һайндэрэй энэ выставкэ Сампиловай нэрэмжэтэ музей соо байгша оной декабриин 13-да үдэрэй 3 часһаа нээгдэхэ.

Манай корр.

ТҮГЭСХЭЛЭЙ ХАРАЛГА БОЛОХОНЬ

Н. Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театр соо "Студентнүүдэй гитара" гэһэн дээдэ һургуулинуудай дунда конкурс үнгэргэгдэхэ болобо. Түгэсхэлэй энэ конкурс декабриин 16-да болохо юм.

"Студентнүүдэй хабар"гэһэн дуу, хүгжэмэй концерт дээдэ һургуулинуудай оюутадай дунда жэлэй эхинһээ үнгэргэгдэжэ эхилһэн байгаа. Мүнөө институт бүхэнһөө шалгаһан табан хүн түгэсхэлэй конкурсдо хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ.

Б. ГЕРГЕШКИНОВА.

спорт·спорт·спорт·спорт·спорт·спорт·спо

ТОБШОХОНООР.

Могойтын аймагай Догой нютагта д буляалдалгын барилдаанай баруун заха бари бүхэшүүл олон юм. Тэдэнэй нэгэн - Улаан- хотын спортивна дээдэ щадабариин һургуул тренер, уласхоорондын спортын мастер М-Ж Цыдыпов юм. Шандань хүртэхын түлөө заншалта мүрысөөн А нууринда үнгэргэгдэбэ.

Шэтэ можын Агын тойрогой 15-16 наһатай эдир барилдаа тус мүрысөөндэ сугларжа, хүсэ шадалаа туршалсаһан байна.

Өөһэд өөһэдын шэгнүүртэ ямар нютагай эдир бүхэнүүд т нуури эзэлээб гэхэдэ: **А.Цыбиков (Урда-Ага), Э. Мандархан (Тугшан), Б. Жалсанов (Сагаан-Уула), З. Аюров (Зугаала Ж.Гуруев (Догой), Д. Бальжинимаев (Сагаан-Уул П.Цынгуев(Догой), Б. Номтоев (Зүдхэли), Б. Дашинимаев (Ур Ага), А. Цыбенов (Хара-Шэбэр), З. Маюров (Урда-Ага).**

Бүхы чемпионуудта 200 мянган түхэриг шан барюулаг Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлэгшэд мүн лэ бэлэгүүд хүртэбэ.

Мүрысөөнэй "Эрхим барилдаашан", "Эрхим арга дүрэт "Илалта туйлаха эрмэлзэлэй түлөө" гэһэн тусхай шангуудта Гуруев, Д. Бальжинимаев, П. Цынгуев гэгшэд хүртэжэ, бэлэгүүд урмашуулагдаба. Урда-Ага нютагай Э. Тумутов "Эрхим нори гэһэн шанда хүртөө.

Тус мүрысөө эмхидхэлгэдэ акционернэ "Мотом" бүлгэм, А болон Могойтын аймагай захиргаан, Догойн, Гүнэйн ажахын мүнгөөр туһалалсаһан байна.

* * *

Буряад Республикын габьята мелиоратор Б.Р. Санжимитып шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдалгын барилдаагаар заншалта мүрысөөн ноябриин 23-24-дэ Могсохон нютагта (Хэжэнгын айм үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Удэ хотын, Хэжэнгын, Яруунын, Хориин аймагуудай эдиршүүл хаба шадалаа туршалсабад. Чемпионой нэрэ зэрэ өөһэд өөһэдын шэгнүүртэ **Б. Цыденжапов (Могсохо Д.Лоскутников (Гүндэ), Д. Гомбоев (Улзытэ), Б. Цыбикжа (Иисэнгэ), С. Найдаков (Хэжэнгэ), Ш. Будахандуев (Чисаа Б.Дулсанов (Хэжэнгэ), С. Бороев (Хэжэнгэ), Н. Санжимитып (Могсохон), З. Дамдинов (Хэжэнгэ), С. Будажапов (Могсо** гэгшэд хүртөө.

"Могсохон" (Б.Н. Жамьянов), "Хара-Шугы" (Ч-Р.Тугултур "Тудхалта" (В.В. Демитдагбаев), "Толон" (Н.Д. Дарижапов) г фирмэнүүдэй болон Хэжэнгын аймагай эдэб түхэлэй ажахыңуу зүгһөө түрүүшын һуури эзэлэгшэдтэ ба тусхай шанда хүртэгш бэлэгүүд барюулагдаа

Б. ГЫНДЫНЦЫРЕН

* * *

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Россин Зэбсэгтэ хүсэнүү чемпионат ноябриин 23-24-дэ Москва хотодо үнгэргэгдэбэ.

Забайкалиин сэрэгэй округой суглуулагдамал команд бүридэлдэ Буряад республикын арбан бүхэшүүл оруулагдажа мүрысөөндэ хабаадаһан байна. Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Сибир ба Северокавказай сэрэгэй округуудай удаа Забайкалиин сэрэ округой барилдаашад гурбадахи һуури эзэлжэ, ЗабВО-гой н хүндые эрхимээр хамгаалжа шадаба. Харин хубиин тоосоо өөһэд өөһэдын шэгнүүртэ М. Молонов, А. Пестерев гэгшэд хоёр Ж. Нимбуев, Ж. Лхамажапов гурбадахи һууринуудые эзэлэ

Б. ЖАМБАЛ

БГУ-гай 3-дахи курсын оюу

* * *

Байгша оной сентябриин 14-дэ Лозанна хотодо (Швейца уласхоорондын барилдаанай федерациин зүблөөн үнгэргэг байна. Эндэ спортивна барилдаанай гуримда, гол түлэб "шэгнүү категори" гэһэн зүйлдэ һэлгэлтэ оруулха асуудал зүбшэн хэлсэг

Тиигэжэ 1997 оной январиин 1-һээ греко-римскэ ба А буляалдалгын барилдаанай мүрысөөнүүд 54,58,63,69,76, 85, 97, килограммай шэгнүүрээр үнгэргэгдэдэг болохонь гэһэн шиидхэ абтаа.

Баталагдаһан шэнэ гуримда ямар илгаануудай оруулгда ойлгоо ёнотойт. Нэгэдэхеэр, шэгнүүрэй категоринууд һэлгэг (Мүнөө 48,52,54,58,62, 68, 74, 82,90, 100, 130 килограммай шэгнүүрн байгаа һааб даа).

Хоёрдохёор, тон хүнгэн 48,52 килограммай шэгнүү категоринууд болюулагдаа.

Барилдаанай шэнэ дүрим Ази түбиин Япон, Солонгос, Хи Монгол гүрэнүүдтэ болон Буряадай, Тывагай, Яха республикануудта ехэ тааруугүй. Юундэб гэхэдэ, эдэл гүрэ тамиршад хүнгэн шэгнүүрнүүдтэ дэлхэйн мүрысөөнэй илалтану туйладаг ха юм.

Алексей ЦЫРЕН

Эмхидхэн байгуулагшад - **Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительств**

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: С.Д.РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Б-М.Ж.БАЛДАНОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентын ба Правительствын аппарат), Д.Д .СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Г. Х.ДАШЕЕВА, Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д.ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА , В.И .ЛИНТАЕВ (хэблэлэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 4317. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэһэн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7907.

Редакциин телефонуу: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшын- 2-68-08, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-62-62, таһагууд: үндэлэгэ болон политическэ асуудалнуудаар - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-34-05, экономикын - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой болон түүхын - 2-60-21 (даагшань 2-57-63, залуушуудай, оюутанай ажабайдалай болон олониитын хүдэлмэриин - 2-54-93 (даагшань), 2-69-58, мэдээсэлэй болон соносхолой 2-66-76, 2-67-81, корректорнуудэй - 2-33-6 компьютерна түбэй - 2-66-76.

" Бурятия" хэблэлэй телефонуу: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-05.